

Vinger aan de pols

Jaarverslag 2011

Vinger aan de pols

Jaarverslag 2011

Voorwoord

‘Verdere aanscherpingen bleken nodig om elke twijfel weg te nemen.’

Het jaar 2011 kende voor de NVAO twee gezichten. Enerzijds werden veel inspanningen geleverd voor de start van het nieuwe accreditatiestelsel in Nederland en aan de discussies over een nieuw stelsel in Vlaanderen. Anderzijds bepaalden de in 2010 en 2011 openbaar geworden misstanden in enkele Nederlandse hogescholen het klimaat rondom kwaliteit en kwaliteitszorg.

De gebleken gebreken in de kwaliteit noodzaakten de NVAO tot een blik in de spiegel: hoe kunnen dergelijke misstanden in de toekomst worden voorkomen?

Het nieuwe accreditatiestelsel bleek al een fors aantal verbeteringen te kennen. Juist door minder zware sancties op te leggen en een reële herstelmogelijkheid te bieden, zouden panels eerder tot negatieve oordelen moeten kunnen komen. De sterk toegenomen aandacht voor toetsing, examens en het gerealiseerde niveau is een andere duidelijke verbetering, terwijl de in het nieuwe stelsel opgenomen instellingsaudit aandacht schenkt aan de kracht en effectiviteit van de in de instellingen gebruikte kwaliteitszorgstelsels en het ontstaan van een kwaliteitscultuur.

Verdere aanscherpingen bleken nodig om elke twijfel over de rechtmatigheid, degelijkheid en legitimiteit van verleende diploma's weg te nemen.

Deze domper op onze werkzaamheden verhinderde echter niet dat de accreditatiewerkzaamheden met kracht werd voortgezet: honderden besluiten werden genomen, twee conferenties werden georganiseerd, seminars werden belegd, voordrachten gehouden en grote internationale projecten werden binnengehaald. In die zin was het een jaar zoals alle andere. Binnen de organisatie vond een geslaagde omschakeling plaats naar een meeromvattend, maar effectiever IT-systeem, waardoor de werkprocessen sneller en soepeler zullen verlopen.

Kortom, er werden goede prestaties verricht. Dat is een compliment waard voor allen die binnen en buiten de NVAO werken aan kwaliteitszorg en aan kwaliteit: aan de panels, aan de evaluatiebureaus, aan de kwaliteitszorgmedewerkers, maar natuurlijk vooral aan de docenten en allen die bij het onderwijs betrokken zijn: zij maken het onderwijs! De vinger moet echter aan de pols blijven en dat is dan ook het motto van dit jaarverslag.

Karl Dittrich
voorzitter

Inhoud

1 Vinger aan de pols	8	7 Contacten met stakeholders	32
2 De kwaliteit van het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs	12	7.1 Hogeronderwijsinstellingen, overheden en koepel- en studentenorganisaties	33
2.1 Basiskwaliteit voldoet	13	7.2 Evaluatiebureaus, secretarissen en evaluatieorganen	34
2.2 Convergerende bewegingen	13	7.3 Inspectie van het Onderwijs	35
2.3 Meer aandacht voor onderzoek	13	8 Organisatie	36
2.4 Meer aandacht voor rendement	13	8.1 Externe review ENQA	37
2.5 Stijgende studentenaantallen	13	8.2 Interne kwaliteitszorg	37
2.6 Paradoxe consequenties rankings	13	8.3 Organisatie	37
2.7 Academisering: kans op verwatering profiel	14	8.4 Communicatie	38
2.8 Focus op kwalitatieve uitkomsten onderwijs	14	9 Samenvatte jaarrekening	40
2.9 Meer aandacht voor internationalisering	14	9.1 Balans per 31 december 2011 (na resultaatbestemming)	41
2.10 Meten met wereldtop	14	9.2 Staat van baten en lasten over 2011	42
3 Resultaten kernproces	16	9.3 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	42
3.1 Accreditatie	17	9.4 Toelichting op de staat van baten en lasten	43
3.1.1 Nederland	17	9.5 Overige gegevens	46
3.1.2 Vlaanderen	17	10 Bijlagen	48
3.1.3 Bijzondere (kwaliteits)kenmerken	17	10.1 Bestuur NVAO	49
3.2 Toets nieuwe opleiding	18	10.2 Adviesraad NVAO	49
3.2.1 Nederland	18	10.3 Tabellen	50
3.2.2 Vlaanderen	18	10.4 Lijst van begrippen en afkortingen	55
3.3 Onderzoeksmasters	18		
3.4 Bezwaar- en beroepsprocedures	19		
4 Overige activiteiten	20		
4.1 Associate-degreeprogramma's (Nederland)	21		
4.2 HBO _s (Vlaanderen)	21		
4.3 Hogeronderwijsregister (Vlaanderen)	21		
4.4 Pilot bijzonder kenmerk ondernemen	21		
4.5 Rechtspersoon voor hoger onderwijs (Nederland)	22		
4.6 Validatie domeinspecifieke leerresultaten (Vlaanderen)	22		
4.7 Verbreding opleidingen (Nederland)	23		
5 Vernieuwing accreditatiestelsels	24		
5.1 Nederland	25		
5.2 Vlaanderen	27		
6 Internationaal	28		
6.1 Internationale netwerken en projecten	29		
6.2 Joint degrees	30		
6.3 Beoordelingen buiten Nederland en Vlaanderen	30		
6.4 Bijzonder kenmerk Internationalisering	30		

Hoofdstuk 1

Vinger aan de pols

Hoewel de eerste accreditatieronde een kwaliteitsbodemp in het hoger onderwijs heeft gelegd, ondermaatse opleidingen zijn verdwenen, er meer contacturen en meer docenten met een mastergraad zijn en bij opleidingen meer aandacht is voor kwaliteitszorg, bleken er nog serieuze kwaliteitsproblemen in het hoger onderwijs. Misstanden in bepaalde instellingen, tekortschietende administratieve procedures en klachten van studenten en docenten leidden in 2011 in Nederland tot ophef en verontwaardiging. De in het verleden verleende accreditaties bleken onvoldoende garantie te geven dat de kwaliteit van opleidingen in de jaren nadien op peil bleef.

Vooraf het feit dat de rechtmatigheid en de legitimiteit van verleende diploma's in twijfel konden worden getrokken, zorgde voor een schok. Politiek en samenleving toonden zich daarover zeer verontrust en er werd gezocht naar maatregelen om dit in de toekomst waar enigszins mogelijk te voorkomen. Er werd gevraagd om stringenter toezicht om er zeker van te zijn dat ieder diploma rechtsgeldig was verkregen en dat wie een diploma verwerft de verwachte kennis, vaardigheden en attitude bezit.

De ongerustheid is begrijpelijk. De samenleving moet er op kunnen vertrouwen dat de kwaliteit van het hoger onderwijs goed op orde is en blijft. Incidenten vragen om gerichte maatregelen. De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het hoger onderwijs ligt in de eerste plaats bij de instellingen. Die primaire verantwoordelijkheid is echter geen *carte blanche*: onderwijs is te belangrijk en te kostbaar om niet voortdurend de vinger aan de pols te houden. Externe kwaliteitsbewaking borgt dat de verantwoordelijkheid van de instellingen goed wordt ingevuld. In die borging speelt de NVAO een belangrijke rol. Van de NVAO wordt verwacht dat deze scherp toeziet op het door studenten en instellingen gerealiseerde eindniveau.

Aanscherpingen in Nederland

De NVAO was dus ook aangeslagen over de misstanden die zich bleken te hebben voorgedaan en er zijn direct aanscherpingen gepleegd in de eisen voor de samenstelling van de

panels en in de selectie van de te beoordelen eindwerkstukken door de panels. Daarnaast kon worden gewezen op de verbeteringen in het nieuwe accreditatiestelsel, dat in 2010 met algemene stemmen in de beide kamers van het Nederlandse parlement was aangenomen. In dat nieuwe stelsel is immers een herstelperiode opgenomen, waardoor panels in meer vrijheid negatieve oordelen kunnen geven.

Ook is de aandacht in de opleidingsbeoordeling verlegd van het proces naar het door de studenten gerealiseerde niveau en de inhoud van de opleiding. In de nieuwe instellingsaudit wordt aandacht besteed aan de kracht van de kwaliteitszorg en aan het bevorderen van een kwaliteitscultuur.

Het nieuwe stelsel biedt dus meer stevigheid, maar tegelijkertijd kan de gewenste zekerheid dat zich geen incidenten meer zullen voordoen niet worden gegeven. Het is vanuit dat perspectief begrijpelijk dat wordt gezocht naar mogelijkheden voor versterkt toezicht in de perioden tussen twee accreditaties in.

Inmiddels staan maatregelen op stapel om het accreditatiestelsel verder te verscherpen. Zo wordt een extra beoordeling gevraagd van de kwaliteit van de toetsing, afzonderlijk van de kwaliteit van het gerealiseerde niveau. Tevens worden clusterwijze beoordelingen voorgeschreven, moeten de panels voortaan worden benoemd door de NVAO en wordt de financiële relatie tussen instellingen en evaluatiebureaus doorgesneden. Al deze maatregelen zijn bedoeld om de noodzakelijke objectiviteit en stevigheid in het accreditatiestelsel te doen toenemen.

De eerste resultaten lijken erop te duiden dat de beoogde effecten van het nieuwe stelsel worden waargemaakt. De oordelen lijken steviger en er vinden meer herstelperiodes plaats, er vindt een stevige check plaats op het gerealiseerde eindniveau en de bewustwording om in- en extern toe te zien op de vereiste kwaliteit is aanzienlijk vergroot. De alertheid is binnen en buiten de instellingen toegenomen.

Het accreditatiestelsel biedt naar de mening van de NVAO nu adequate mogelijkheden om een scherpe beoordeling mogelijk te maken, met vertrouwen dat instellingen en opleidingen zich verbeteren. Goede kwaliteitszorg vergt een positieve kwaliteitscultuur: daarbij past een kritische vraagstelling, evenals een open houding en de wil tot verbetering van alle betrokkenen in het Nederlandse hoger onderwijs.

Rustiger vaarwater in Vlaanderen

In vergelijking met de incidenten en het publieke debat in Nederland, verkeert het Vlaamse hoger onderwijs in rustiger vaarwater. Er is een meer terughoudende opstelling ten opzichte van onderwijsvernieuwing, de kenniscomponent wordt in Vlaanderen sterker benadrukt dan in Nederland en de implementatie van het denken in competenties gebeurt stapsgewijs. De arbeidsmarkt is tevreden over het niveau van kennis en kunde van de afgestudeerden – net als in Nederland overigens.

Vlaanderen gaat verder voorzichtig om met het (laten) aanbieden van nieuwe opleidingen. Het maatschappelijke debat spitst zich in Vlaanderen vooral toe op ontwikkelingen als de flexibilisering in het hoger onderwijs, de academisering van hogeschoolopleidingen en hun integratie in de universiteiten en de gevolgen daarvan voor de organisatie en kwaliteit van het hele hoger onderwijs. Daarbij speelt de moeilijke financiële positie van de instellingen een grote rol.

Nieuwe strategie

Het jaar 2011 stond voor de NVAO ook in het teken van het ontwikkelen van een nieuwe strategie. Het was vijf jaar geleden dat de eerste strategie en missie werden geformuleerd en inmiddels is een nieuw accreditatiesysteem in Nederland ingevoerd en wordt dit in Vlaanderen voorbereid; is de Europese Hogeronderwijsruimte formeel een realiteit geworden; worden de *European Standards and Guidelines* voor kwaliteitszorg in Europa als criteria gebruikt door ENQA en EQAR; worden internationale rankings populairder – en *last but not least* – moet het vertrouwen in het Nederlandse hoger onderwijs worden versterkt.

Redenen genoeg om vanuit die gewijzigde context een nieuwe missie en strategie voor de NVAO te formuleren. De nieuwe positionering van de NVAO dient tevens als input voor het tweede zelfevaluatie rapport en externe evaluatie door ENQA in het voorjaar van 2012.

In de nieuwe missie van de NVAO (zie kader) worden de accreditatie, de kwaliteitsverbetering en de internationale samenwerking als kerntaken benoemd vanuit de centrale waarden onafhankelijkheid, duidelijkheid en respect. De kernopdrachten worden vertaald in twaalf strategische doelstellingen, vernieuwde relaties met de stakeholders en een aangepaste interne organisatie. De NVAO zal daarbij vanuit haar onafhankelijke, maar duidelijke positie meer aanwezig zijn in maatschappelijke debatten over de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen.

Missie NVAO

De NVAO is de onafhankelijke en gezaghebbende binationale accreditatieorganisatie, die – opgericht door de Nederlandse en Vlaamse overheid – primair tot doel heeft een deskundig en objectief oordeel te geven over de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen.

De NVAO doet dit vanuit een constructieve, kritische houding, met respect voor de autonomie van de instellingen en hun primaire verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van hun onderwijs en met een open oog voor de toenemend internationale context.

De NVAO is open, duidelijk en transparant naar de samenleving en alle betrokkenen, in het bijzonder de hogeronderwijsinstellingen en de studenten.

Hoofdstuk 2

De kwaliteit van het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs

2.1 / Basiskwaliteit voldoet

Ondanks de met name in het Nederlandse hbo aan het licht gekomen kwaliteitsproblemen mag worden geconstateerd dat het overgrote deel van de opleidingen in Nederland en Vlaanderen aan de basiskwaliteit voldoet. De NVAO constateert zelfs een versterking van de kwaliteit door structurele maatregelen in het aantal contacturen, de toegenomen aandacht voor de professionalisering van de docenten, een grotere en door studenten zelf toegejuichte studie-inzet en een grotere aandacht voor het gerealiseerde niveau in het onderwijs. Deze maatregelen zijn vooral in Nederland nodig gebleken.

2.2 / Convergerende bewegingen

In het professioneel gerichte onderwijs lijken de Vlaamse en Nederlandse instellingen convergerende bewegingen te maken. Waar de Vlaamse instellingen voorzichtige en weloverwogen stappen zetten op weg naar een op kennis gebaseerd competentiegericht onderwijs en daarmee meer aandacht wordt ontwikkeld voor vaardigheden en attitudes, maken de Nederlandse instellingen een pas in de omgekeerde richting, gebaseerd op een noodzakelijke versterking van de kenniscomponent in het onderwijs. Beide stelsels worden daar kwalitatief sterker van.

2.3 / Meer aandacht voor onderzoek

De NVAO constateert ook dat in de professioneel gerichte opleidingen meer aandacht komt voor onderzoek, met name – en terecht – voor beroepsgericht onderzoek. Ook deze beweging leidt tot een versterking van de kwaliteit, maar daarbij past een aantal kanttekeningen. De neiging kan gaan bestaan om de inhoudelijke invulling van onderzoek te zwaar aan te zetten. De hogescholen leiden geen onderzoekers op, maar professionals die goed methodisch kunnen handelen, een gezonde nieuwsgierigheid moeten hebben voor vernieuwing in beroepen en werkveld, en die weten dat zij zich levenslang zullen moeten blijven ontwikkelen. Daarop moeten de onderzoeksinspanningen in het onderwijs zijn gericht.

2.4 / Meer aandacht voor rendement

De aandacht voor studiesucces en rendement neemt ontegenzeggelijk toe. Zowel in Nederland als in Vlaanderen bestaat terecht grote aandacht hiervoor. De instellingen zijn responsief, maar de problematiek blijkt hardnekkig. Gelukkig blijkt er geen tendens te constateren om te komen tot een

perverse “snelle winst”: er is geen sprake van een verlaging van het niveau om betere rendementen te kunnen behalen. De aandacht wordt meer gericht op andere maatregelen: een ambitieuzer studiecultuur creëren, het houden van matching- en intakegesprekken, betere voorlichting over de zwaarte en de eisen die in een opleiding worden gesteld, stringente prestatie-eisen aan het eind van het eerste studiejaar, goede monitoring van de voortgang van de studenten, duidelijke voorschriften voor stages en eindwerkstukken, en een vergroting van de binding van studenten aan hun opleiding. Deze maatregelen leggen een basis voor effecten, maar vergen een langdurige inspanning van studenten en docenten.

2.5 / Stijgende studentenaantallen

Universiteiten en hogescholen hebben vrijwel allemaal te maken met stijgende studentenaantallen en met het groter worden van de diversiteit in de studentenpopulaties. Dat vergroot de druk op hun prestaties. De NVAO is onder de indruk van de ernst waarmee instellingen en opleidingen – ondanks de financiële druk – aandacht besteden aan de diversiteitproblematiek. Vrijwel overal is beleid ontwikkeld, vrijwel overal worden onorthodoxe maatregelen genomen, vrijwel overal bestaat een grote wil om voorkomende problemen op te lossen. Dat stemt positief en is een grote steun voor studenten die behoefte hebben aan ondersteuning en persoonlijke aandacht.

2.6 / Paradoxe consequenties rankings

De universiteiten worden geconfronteerd met de paradoxale consequenties van de overwegend op onderzoek gebaseerde rankings. Op zichzelf kunnen Nederland en Vlaanderen zeer trots zijn op de gemiddeld hoge scores van “hun” universiteiten. Bovendien blijkt uit alle gegevens dat de onderzoekers uit beide regio's een zeer grote kwantitatieve en kwalitatieve output hebben. Tegelijkertijd leidt de noodzaak om te publiceren tot een spanning met de onderwijsinzet, hoewel het belang van het onderwijs ook wordt onderkend. Universiteiten verliezen de primaire taak om jonge mensen op te leiden voor verantwoordelijke beroepen en functies niet uit het oog, maar de balans tussen onderwijs en onderzoek staat voortdurend onder druk.

2.7 / Academisering: kans op verwatering profiel

De NVAO vraagt aandacht voor de mogelijke gevolgen van de academisering van de Vlaamse hogeschoolopleidingen, die binnenkort zullen moeten integreren in de universiteiten. Tijdens het visitatie- en accreditatieproces is gebleken dat de academisering een zware wissel trekt op deze opleidingen: niet al het zittende personeel is in staat om hoogwaardig onderzoek te verrichten, maar de beoordelingscriteria voor academische opleidingen bieden weinig mogelijkheden om aan de geconstateerde problemen voorbij te gaan. De betreffende opleidingen realiseren zich dat zij risico's lopen en de in de afgelopen accreditatieronde gebruikte potentialiteits-toets biedt geen garantie op een volledig geslaagde academisering.

In de afgelopen beoordelingen is gebleken dat de arbeidsmarkt over het algemeen enthousiast was over het profiel van deze opleidingen en de kwaliteit van de afgestudeerden. De NVAO wijst daarom op het gevaar dat de academisering en de integratie tot gevolg kunnen hebben dat het profiel van de opleidingen verwaterd en te dicht tegen de profielen van de bestaande aangrenzende universitaire opleidingen komt te liggen. Dat zou tot een belangrijke verarming van de diversiteit en de arbeidsmarktoriëntatie binnen het Vlaamse hoger-onderwijslandschap kunnen leiden.

2.8 / Focus op kwalitatieve uitkomsten onderwijs

Op een aantal plaatsen in hogescholen en universiteiten is een verschuiving van de objecten van de interne kwaliteitszorg waarneembaar. De aandacht verschuift in deze instellingen en opleidingen van een op het (juist) toepassen van regels, procedures en protocollen ontworpen stelsel, naar een stelsel dat meer focus legt op de kwalitatieve uitkomsten van het onderwijs, met name gericht op toetsing, examens en eindwerkstukken. Deze ontwikkeling wordt door de NVAO zeer toegejuicht omdat daarmee de rol en de verantwoordelijkheid van de docent meer in het centrum van de belangstelling komt te staan. En deze beweging is voorwaardelijk voor het ontstaan van een kwaliteitscultuur die gedragen wordt door docenten.

2.9 / Meer aandacht voor internationalisering

De aandacht voor internationalisering in het Vlaamse en Nederlandse hoger onderwijs neemt toe. In Vlaanderen zijn de doelstellingen van het Communiqué van Leuven (2009) om in 2020 twintig procent mobiliteit van docenten en studenten te realiseren, een katalysator voor het beleid van de instellingen. De Nederlandse hogeronderwijsinstellingen zijn gemiddeld genomen al verder in hun internationaliseringsbeleid, maar worden nu geconfronteerd met vragen over de bekostiging van de buitenlandse studenten. De NVAO is overtuigd van het belang van internationalisering in het onderwijs en hoopt dat de overheden ook in dit op financieel-economisch opzicht moeilijke tijdsgewricht zinvolle internationalisering verder bevorderen.

2.10 / Meten met wereldtop

Nederland en Vlaanderen kennen beide opleidingen die zich kwalitatief met de wereldtop kunnen meten. Een stevige internationale beoordeling bewijst met regelmaat dat opleidingen in de kunst, in de (beta)-wetenschappen en in sommige wetenschappelijke niches van wereldniveau zijn. Datzelfde was al bekend van de Colleges en in 2011 heeft een internationale thesesvergelijking aan het licht gebracht dat de Nederlandse researchmasters door internationale panels als "excellente opleidingen" zijn aangemerkt. In de op zichzelf al vaak geprezen onderwijshoogvlakten in Vlaanderen en Nederland bestaan dus wel degelijk stevige pieken. De in beide landen toenemende aandacht voor "excellentie" zal naar verwachting een positieve invloed hebben op het ontstaan van meer en nieuwe pieken.

Hoofdstuk 3

Resultaten kernproces

3.1 / Accreditatie

De NVAO heeft in het verslagjaar in totaal 498 accreditatieaanvragen afgehandeld (305 Nederlandse en 193 Vlaamse) tegen 539 aanvragen in 2010, 638 in 2009 en 732 in 2008 (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen). Het aantal accreditatieaanvragen was in 2011 lager dan voorgaand jaar als gevolg van de start van het nieuwe Nederlandse accreditatiestelsel en het overgangsjaar 2011.

3.1.1 / Nederland

In Nederland zijn in 2011 in totaal 305 accreditatieaanvragen afgerond, waarbij 298 opleidingen positief zijn beoordeeld. Vijf opleidingen trokken de aanvraag terug en twee aanvragen werden negatief beoordeeld (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen).

Het jaar 2011 was als gevolg van de regeling rond de invoering van het nieuwe accreditatiestelsel een “overgangsjaar” waarin een beperkt aantal Nederlandse universitaire aanvragen is beoordeeld. De aanvragen voor de accreditatie van bestaande opleidingen die in 2010 overeenkomstig het oude accreditatiestelsel waren voorbereid en voor 31 december 2011 ingediend, vielen onder het oude stelsel. Volgens het nieuwe accreditatiestelsel konden zes aanvragen worden behandeld (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen).

3.1.2 / Vlaanderen

In Vlaanderen zijn in het verslagjaar in totaal 193 accreditatieaanvragen afgerond. Hierbij werden 177 opleidingen positief beoordeeld. Vier opleidingen trokken de aanvraag terug en 12 opleidingen ontvingen een negatieve beoordeling (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen).

Academiserende opleidingen

In 2013 dienen de voormalige tweecycloopleidingen van hogescholen aan dezelfde eisen te voldoen als de academische opleidingen aan de universiteiten. Bij de visitatie gaat de NVAO na hoe ver de opleiding met het academiseringsproces is gevorderd en of de feitelijke realisatie en de voornemens het aannemelijk maken dat de opleiding aan het einde van het academiejaar 2012-2013 op dit punt volledig aan de criteria voldoet.

De NVAO ontving al in 2010 van 12 instellingen aanvragen voor de accreditatie van academische bachelor- en masteropleidingen in de clusters industriële wetenschappen, elektronica en ICT, elektromechanica en elektrotechniek. In 2011 ontving de NVAO tevens aanvragen uit de clusters audiovisuele kunsten; biowetenschappen; drama; industriële wetenschappen: industrieel ontwerpen; informatica; milieukunde; nucleaire technologie; verpakkingstechnologie; nautische wetenschappen en productontwikkeling.

Er werden in totaal vier hoorzittingen georganiseerd voor de opleidingen industrieel ingenieur elektromechanica en drie voor de opleidingen industrieel ingenieur chemie. Daarbij had NVAO twijfels of de realisaties en de plannen voor de verdere academisering voldoende vertrouwen gaven dat de opleidingen eind academiejaar 2012-2013 daadwerkelijk aan alle academische eisen zouden voldoen. De belangrijkste knelpunten daarbij waren de inzet van voldoende onderzoekers in de opleiding, de onderzoeksgerelateerde aspecten in het curriculum en de vraag of studenten voldoende academische vaardigheden verwerven in de opleidingen.

In de periode 2010-2011 werden tien academiserende opleidingen industriële wetenschappen: elektronica-ICT, elektromechanica en drama negatief beoordeeld. In het geval van bestaande professioneel gerichte opleidingen en universitaire opleidingen werden acht hoorzittingen georganiseerd. Daarvan resulteerden vier in verdere positieve besluitvorming, vier in aanvullende beoordelingsstrategieën.

3.1.3 / Bijzondere (kwaliteits)kenmerken

Nederland

Sinds 2011 kan in Nederland zowel op instellingsniveau als op opleidingsniveau een bijzonder kenmerk worden aangevraagd, maar geen aparte aanvraag meer worden gedaan voor een bijzondere kwaliteit. Het oordeel “excellent” is in het nieuwe accreditatiestelsel opgenomen in de reguliere beoordelingschaal, naast de oordelen “onvoldoende”, “voldoende” en “goed”. In totaal is in Nederland tot nu toe 42 keer een bijzonder kenmerk toegekend; daarnaast op basis van het oude accreditatiestelsel 24 keer een bijzondere kwaliteit en op basis van het nieuwe accreditatiestelsel twee keer het oordeel “goed” en één keer het oordeel “excellent”.

Nederlandse hogeronderwijsinstellingen kunnen tevens een bijzonder kenmerk aanvragen voor “internationalisering” en “kleinschalig en intensief onderwijs”. Het bijzonder (kwaliteits) kenmerk “internationalisering” is in 2011 deel gaan uitmaken van de reguliere accreditatieprocedures na afronding van de door de NVAO georganiseerde pilot (zie verder hoofdstuk 6.4). Het bijzonder kenmerk “kleinschalig en intensief onderwijs” kan vanaf 1 januari 2012 worden aangevraagd, ook door instellingen die geen gebruik willen maken van selectie aan de poort en collegegelddifferentiatie, zoals bijvoorbeeld rechtspersonen voor hoger onderwijs. Het kader bijzonder kenmerk “kleinschalig en intensief onderwijs” maakt deel uit van de beoordelingskaders voor het accreditatiestelsel. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geeft hiervoor toestemming op basis van het advies van de NVAO.

Vlaanderen

In Vlaanderen kunnen instellingen samen met de accreditatieaanvraag een bijzonder kwaliteitskenmerk aanvragen. Zij moeten dit reeds in hun zelfevaluatierapport aankondigen en motiveren. Tot nu toe ontvingen in totaal 12 Vlaamse opleidingen een bijzonder kwaliteitskenmerk (geen in 2011).

Pilot bijzonder kenmerk ondernemen

In 2011 is de NVAO op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming gestart met een pilot voor het bijzonder kenmerk "ondernemen". Met dit bijzondere kenmerk kunnen hogeronderwijsinstellingen laten zien dat een opleiding in het curriculum speciale aandacht besteedt aan, en studenten voldoende basis biedt op het gebied van ondernemen. De pilot wordt in 2012 uitgevoerd met in totaal tien Nederlandse en Vlaamse instellingen en opleidingen (zie verder hoofdstuk 4.1.4).

3.2 / Toets nieuwe opleiding

3.2.1 / Nederland

In 2011 werden in totaal 82 aanvragen voor een Nederlandse toets nieuwe opleiding afgehandeld (2010: 106; 2009: 117 en 2008: 114). Daarvan ontvingen 70 opleidingen een positief oordeel (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen). Twaalf opleidingen trokken de aanvraag terug.

De meeste positieve besluiten (35) hadden betrekking op niet-bekostigde hbo-bacheloropleidingen. De meeste teruggetrokken aanvragen waren hbo-masteropleidingen (6 van 12 aanvragen).

Ook voor de toets nieuwe opleiding vormde het jaar 2011 een overgangsjaar. De aanvragen voor de toets nieuwe opleiding die in 2010 overeenkomstig het oude accreditatiestelsel waren voorbereid en voor 1 april 2011 werden ingediend, vielen onder het oude stelsel. Volgens het nieuwe accreditatiestelsel werden 17 aanvragen behandeld (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen).

3.2.2 / Vlaanderen

In 2011 heeft de NVAO 27 Vlaamse aanvragen voor een toets nieuwe opleiding afgehandeld (2010: 19; 2009: 11 en 2008: 12). Daarvan ontvingen 19 opleidingen een positief oordeel (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen). Acht opleidingen trokken de aanvraag terug.

De positieve besluiten betroffen negen masters, zeven professioneel gerichte bachelors en drie zogenoemde bachelor-na-bacheloropleidingen. De meeste teruggetrokken

aanvragen waren bachelor-na-bacheloropleidingen (5 van 8 aanvragen).

3.3 / Onderzoeksmasters

Nederlandse onderzoeksmasters zijn tweejarige masteropleidingen. Deze masteropleidingen leiden talentvolle studenten op voor een hoogwaardige onderzoekscarrière, zowel binnen academia als in de private en publieke onderzoekssector. Gekwalificeerde onderzoekers, betrokken bij hooggevalueerde onderzoekprogramma's, verzorgen de opleiding binnen een zeer goede onderzoeksomgeving. Studenten dienen te solliciteren naar een plaats bij een onderzoeksmaster. De opleiding wordt afgesloten met een substantiële proeve van onderzoeksbekwaamheid, die van waarde kan worden geacht in de desbetreffende wetenschappelijke discipline, vaak in de vorm van een artikel dat in een erkend tijdschrift kan worden gepubliceerd.

De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) adviseert de NVAO over de kwaliteit van onderzoeksmasters en heeft voor zes wetenschapsdomeinen commissies ingesteld die bestaan uit gezaghebbende wetenschappers. Deze commissies beoordelen de opleidingen, zowel voor (her-)accreditatie als voor een toets nieuwe opleiding. De commissies bestaan uit zes personen, inclusief een (afgestudeerde) student, en worden secretariaal ondersteund door medewerkers van de NVAO.

In 2011 zijn de beoordelingskaders voor onderzoeksmasters aangepast aan het nieuwe accreditatiestelsel. In het verslagjaar zijn tien aanvragen voor onderzoeksmasters (2010: 55; 2009: 60 en 2008: 6) afgehandeld. Daarvan ontvingen negen aanvragen een positief besluit en advies. Een aanvraag binnen het domein Gezondheidszorg is teruggetrokken (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen).

De NVAO heeft in het verslagjaar de *International NVAO Thesis Assessment Study* opgemaakt, na drie jaar ervaring met de heraccreditatie van 113 bestaande onderzoeksmasters die tot 2007 als nieuwe opleidingen waren getoetst. In het kader hiervan organiseerde de NVAO op 24 maart 2011 de conferentie *Onderzoeksmasters: excellente profilering à la Veerman* waar de voorlopige uitkomsten van het onderzoek werden besproken (zie verder hoofdstuk 7.1). De Study maakt deel uit van het rapport *Peaks in sight - Research Master Review 2011* dat in maart 2012 verscheen.

Omdat de zittingstermijn van alle studentleden in de KNAW-commissies was beëindigd, organiseerde de NVAO in 2011 in

samenwerking met de KNAW en de research master coördinatoren bij universiteiten een wervingsactie en selectieprocedure. De respons was zeer groot, evenals de kwaliteit van de sollicitanten. Tegen het einde van het verslagjaar waren de sollicitatiegesprekken afgerond en kon de NVAO voor iedere commissie een voordracht van twee studentleden aan de KNAW voorleggen.

3.4 / Bezwaar- en beroepsprocedures

In Nederland heeft de NVAO in 2011 één bezwaar voor advies voorgelegd aan haar Bezwaarschriftencommissie. Overeenkomstig het aan haar uitgebrachte advies van deze commissie heeft de NVAO het desbetreffende bezwaar ongegrond verklaard en haar besluit tot het niet verlenen van accreditatie gehandhaafd.

In het verslagjaar zijn geen beroepen ingesteld bij de Nederlandse Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Evenmin heeft dit rechtscollege in 2011 uitspraken gedaan in geschillen waarbij de NVAO was betrokken.

In Vlaanderen zijn het afgelopen jaar geen bezwaren ingediend naar aanleiding van negatieve beoordelingen van de NVAO. Het reglement inzake beroepen en bezwaren werd in 2011 op basis van een evaluatie van de voorbije jaren aangepast.

Hoofdstuk 4

Overige activiteiten

4.1 / Associate-degreeprogramma's (Nederland)

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft in het najaar van 2011 een extra pilotronde voor de Associate-degreeprogramma's ingesteld. In deze ronde kunnen hogescholen kiezen of zij het Ad-programma zelf gaan aanbieden of in samenwerking met een Bve-instelling, waarbij maximaal 60 EC's van het programma op locatie van de Bve-instelling wordt uitgevoerd. De NVAO ontwikkelde voor ieder format een protocol op basis waarvan hogescholen een aanvraag konden indienen. De NVAO ontving in totaal 48 aanvragen voor deze pilotronde.

4.2 / HBO₅ (Vlaanderen)

Het HBO₅-onderwijs in Vlaanderen leidt op tot onderwijskwalificaties op niveau 5 van de Vlaamse kwalificatiestructuur en resulteert in een grauaatsdiploma. Zowel nieuwe opleidingen als omgevormde bestaande opleidingen komen hiervoor in aanmerking, evenals de opleidingen van het secundair onderwijs die de graad BSO verpleegkunde organiseren. De bestaande opleidingen in het volwassenenonderwijs en de verpleegkundeopleidingen in de secundaire scholen die wensen te worden erkend als HBO₅-opleiding, moeten voor 1 januari 2014 een omvormingsdossier indienen bij de NVAO.

De NVAO was in het verslagjaar gesprekspartner van de diverse betrokken partijen die verantwoordelijkheid hebben bij de implementatie van het HBO₅ en in mei 2011 vertegenwoordigd in het afsluitende panel van de Studiedag Hoger Beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs in het Vlaams parlement te Brussel. Daarnaast participeerde de NVAO in diverse gesprekken met het departement onderwijs; de stuurgroep volwassenenonderwijs; de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA); de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) en de HBO-commissie die de macrodoelmatigheid zal onderzoeken van de in te dienen HBO₅-omvormingsdossiers en nieuwe HBO₅-dossiers.

In 2011 zijn nog geen HBO₅-dossiers ingediend bij de NVAO, niettegenstaande de door het Vlaams parlement in 2010 goedgekeurde NVAO toetsingskaders. Er zijn immers nog geen ingeschaalde beroepskwalificaties op niveau 5. Deze beroepskwalificaties zijn essentieel voor de omvorming van de bestaande opleidingen en het curriculum van nieuwe HBO-opleidingen. Via het Onderwijsdecreet XXI zijn in de zomer van 2011 de nodige aanpassingen doorgevoerd in het Decreet betreffende de Kwalificatiestructuur (2009). Hierbij is het traject om te komen tot een ingeschaalde beroepskwalificatie duidelijk beschreven, evenals de rollen van de verschillende

betrokken actoren. Het Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming (AKOV) zal de beroepscompetentie-profielen inschalen tot beroepskwalificaties en adviseren over de erkenning daarvan. De eerste beroepskwalificaties zullen in het voorjaar 2012 beschikbaar zijn.

4.3 / Hogeronderwijsregister (Vlaanderen)

De NVAO is in opdracht van de Vlaamse regering belast met het ontwikkelen en actualiseren van het Hogeronderwijsregister (HOR) (www.hogeronderwijsregister.be/ www.highereducation.be/). Dit register bevat informatie over alle hogeronderwijsinstellingen in Vlaanderen en alle Vlaamse bachelor- en masteropleidingen. Het register wordt centraal door de NVAO beheerd, maar de beheerders van de instellingen kunnen informatie aan het register toevoegen. Ook kunnen de instellingen zelf *exports* vanuit de databank produceren. De databank wisselt de gegevens van geaccrediteerde opleidingen en/of instellingen uit met de databanken van de NVAO en het Europese Grossroads (www.grossroads.eu).

Het Hogeronderwijsregister wordt op verzoek van de Vlaamse regering en instellingen vereenvoudigd. In 2011 vonden hiervoor de eerste aanpassingen plaats.

4.4 / Pilot bijzonder kenmerk ondernemen

Vanuit de ambitie om de kenniseconomie te stimuleren en het belang dat gehecht wordt aan innovatie in Nederland en Vlaanderen, hebben de overheden en het bedrijfsleven in beide regio's hogeronderwijsinstellingen verzocht te bekijken op welke wijze innovatie en ondernemen kunnen worden gestimuleerd. De instellingen hebben daarop positief gereageerd en tal van activiteiten zijn tot stand gebracht, variërend van de oprichting van *Centres for Entrepreneurship* tot het aanstellen van lectoren en het ontwikkelen van speciale opleidingen en opleidingsonderdelen gericht op ondernemen. Zowel in Nederland als in Vlaanderen hebben de overheden extra middelen ter beschikking gesteld om ondernemend onderwijs te stimuleren.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft de NVAO verzocht een voorstel te maken voor een pilot bijzonder kenmerk "ondernemen". Met dit bijzondere kenmerk kunnen hogeronderwijsinstellingen laten zien dat een opleiding in het curriculum speciale aandacht besteedt aan, en studenten voldoende basis biedt op het gebied van ondernemen.

Het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming heeft zich bij het verzoek van de Nederlandse overheid aangesloten en financiert de deelname van twee Vlaamse instellingen. Het verzoek van beide overheden kwam mede naar aanleiding van het succes van het bijzonder kenmerk "internationalisering" dat voor instellingen en opleidingen een goed hulpmiddel blijkt te zijn voor het vormgeven en uitvoeren van een internationaliseringsbeleid.

De NVAO is in de tweede helft van 2011 gestart met de ontwikkeling van het bijzonder kenmerk ondernemen. Doel van de pilot is een kader met criteria te ontwikkelen op basis waarvan een oordeel gegeven kan worden over het wel of niet toekennen van een bijzonder kenmerk ondernemen. Dit kader sluit aan op de standaarden die gebruikt worden bij accreditatie of een toets nieuwe opleiding.

Bij de uitwerking van de pilot bleek dat er géén eenduidigheid bestaat rond het begrip dat beoordeeld moet worden. Er zijn verschillende begrippen die vaak door en naast elkaar gebruikt worden zoals "ondernemerschap" en "ondernemendheid", in Vlaanderen benoemd als "ondernemerszin". Bij "ondernemerschap" denkt men aan een zelfstandige ondernemer, iemand met een eigen bedrijf, die voor eigen geld en risico een onderneming runt. Bij "ondernemendheid/ondernemerszin" gaat het om een ondernemende houding en het zien van kansen en mogelijkheden in de eigen werksituatie, niet noodzakelijk een eigen onderneming. Wat beide begrippen bindt, is dat het gaat om "ondernemen": daarom draagt de pilot de naam "bijzonder kenmerk ondernemen".

Tevens bleken de instellingen verschillende strategieën te benutten om ondernemen te stimuleren. Sommige instellingen zetten hiervoor aparte (delen van) opleidingen in, terwijl andere instellingen minoren hebben ontwikkeld die in beginsel voor elke student openstaan. Weer andere instellingen ontwikkelden specifieke minoren voor opleidingen in een bepaald domein, terwijl op andere plaatsen extracurriculaire activiteiten plaatsvinden, al dan niet gekoppeld aan een centrum voor ondernemerschap.

De NVAO geeft tijdens de pilotfase een brede invulling aan de begrippen die te maken hebben met het stimuleren van ondernemen. De instellingen maken hun eigen keuze uit de verschillende opties en verantwoorden deze bij de beoordeling van het bijzonder kenmerk. De NVAO houdt daarbij vast aan gerealiseerde eindkwalificaties waar het gaat om de onderwijsactiviteiten. De bewijslast voor het verwerven van kennis, vaardigheden en attitude door studenten ligt bij de instellingen en de opleidingen. Een bijzonder kenmerk is gebaseerd op het bereiken van bepaalde vooraf gedefinieerde doelstellingen. Het kader dat tijdens de pilot wordt gebruikt, is mede

gebaseerd op het kader zoals dat ontwikkeld is voor het bijzonder kenmerk internationalisering. Voor de meer op ondernemen gerichte invulling is gebruik gemaakt van een aantal brainstormsessie met experts op gebied van onderwijs en ondernemen uit diverse geledingen in de samenleving. Het pilot-beoordelingskader is in december 2011 gepresenteerd aan belangstellende instellingen en opleidingen. In 2012 wordt de pilot uitgevoerd bij tien instellingen waarbij een mix van Nederlandse en Vlaamse instellingen, bachelor- en masteropleidingen, academisch (wo) en professioneel gerichte (hbo) opleidingen en onderwijsonderdelen wordt gehanteerd.

4.5 / Rechtspersoon voor hoger onderwijs (Nederland)

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) kent twee soorten organisaties die geaccrediteerde opleidingen kunnen verzorgen: bekostigde instellingen en rechtspersonen voor hoger onderwijs. Om rechtspersoon voor hoger onderwijs te worden (en daarmee geaccrediteerde opleidingen te kunnen verzorgen) geldt een specifieke procedure. De NVAO heeft haar rol neergelegd in het protocol "verzwaarde toets nieuwe opleiding". Na een positief besluit van de NVAO en een advies van de Inspectie van het Onderwijs neemt de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op basis van de beleidsregel bevoegdheid graadverlening hoger onderwijs een besluit over de erkenning van de organisatie als "rechtspersoon voor hoger onderwijs" en daarmee de toetreding tot het Nederlandse hogeronderwijsstelsel.

In 2011 heeft de NVAO drie positieve besluiten genomen in het kader van de procedure rechtspersoon voor hoger onderwijs.

4.6 / Validatie domeinspecifieke leerresultaten (Vlaanderen)

Het Decreet betreffende de Kwalificatiestructuur (30 april 2009) regelt onder meer het uitschrijven van gezamenlijke domeinspecifieke leerresultaten door de Vlaamse hogescholen en universiteiten. In onderling overleg tussen verwante opleidingen worden de domeinspecifieke leerresultaten gezamenlijk uitgewerkt door alle instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden, dan vastgesteld door de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) en daarna door de NVAO gevalideerd.

In 2010-2011 organiseerde de VLUHR-stuurgroep pilots voor opleidingen uit de sectoren Communicatie en Bouw. Binnen

deze pilots is aan de NVAO gevraagd een “proefvalidatie” te verrichten. Bij de goedkeuring van verschillende aanvragen voor toetsing van een nieuwe opleiding heeft de NVAO in 2011 de volgende domeinspecifieke leerresultatenkaders al gevalideerd:

Professioneel gerichte bachelor

- › Bachelor in de ouderencoaching
- › Bachelor in de pedagogie van het jonge kind
- › Bachelor in het industrieel productontwerpen
- › Bachelor in het retailmanagement

Bachelor na bachelor

- › Bachelor in het onderwijs: schoolontwikkeling

Master

- › Master in de ergotherapeutische wetenschap
- › Master in de ingenieurswetenschappen: verkeer, logistiek en intelligente transportsystemen
- › Master in de rechten, incl. profielen “rechtsbedeling” en “overheid en recht”

opleidingen:

1. Russische Studies, wo bachelor, Universiteit Leiden;
2. Political Science en Public Administration, wo master, Universiteit Leiden;
3. Computer Science, wo master, Technische Universiteit Delft;
4. Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in Godsdienst en Levensbeschouwelijke Vorming, wo master, Vrije Universiteit Amsterdam;
5. Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in het Technisch Beroepsonderwijs, hbo bachelor, Hogeschool Rotterdam;
6. Ondersteuner Technisch Beroepsonderwijs, Ad, Hogeschool Rotterdam;
7. Economie en Bedrijfseconomie, wo bachelor, Rijksuniversiteit Groningen.

4.7 / Verbreding opleidingen (Nederland)

Twee of meer in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) geregistreerde opleidingen kunnen onder nadere voorwaarden tot één verbrede opleiding worden samengevoegd zonder het volgen van een procedure toets nieuwe opleiding, de zogenoemde planningsneutrale conversie.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap beoordeelt of de samenvoeging al dan niet leidt tot een nieuwe opleiding. Hiertoe dient het bevoegd gezag van de initiatiefnemende instelling bij de NVAO een verklaring planningsneutraal karakter in, plus de programmatische onderbouwing, inclusief het opleidingsprogramma's van de oorspronkelijke opleidingen en het opleidingsprogramma van de nieuwe, verbrede opleiding. De NVAO voert daarop een marginale toetsing uit en adviseert daarna de minister. Voor deze toetsing heeft de NVAO het protocol “verbreding opleidingen” ontwikkeld. Wanneer de minister een positief besluit neemt, kan het instellingsbestuur de wijzigingen in het CROHO doorvoeren. Vanaf het ogenblik dat de eerste inschrijving van studenten in de verbrede opleiding mogelijk is, kunnen studenten zich niet meer inschrijven voor de oorspronkelijke opleidingen.

In 2011 zijn zeven verzoeken voor planningsneutrale conversie aan de NVAO voorgelegd door vijf instellingen. In alle gevallen is daarover positief besloten. Het betreft de volgende verbrede

Hoofdstuk 5 Vernieuwing accreditatie- stelsels

5.1 / Nederland

Sinds 1 januari 2011 is het nieuwe accreditatiestelsel van kracht. Centraal in de nieuwe manier van beoordelen staan de inhoud van het onderwijs en de kwaliteit van de afgestudeerden. Tevens is de mogelijkheid opgenomen van een herstelperiode. Hierdoor kunnen panels strenger oordelen bij "randgevallen". Herstel is immers een minder ernstige consequentie dan verlies van accreditatie. Het nieuwe systeem streeft via de instellingstoets kwaliteitstoets tenslotte ook naar beperking van de (administratieve) lasten voor opleidingen die het goed doen.

Een belangrijke aanpassing in de nieuwe accreditatiewetgeving is het beoordelingskader voor de "beperkte opleidingsbeoordeling". Dit nieuwe beoordelingskader is beperkt in de zin dat in vergelijking met het oude accreditatiekader de drie te beoordelen onderwerpen zich richten op de inhoud van het onderwijs en het niveau van de afgestudeerden. Dit leidt tot een meer inhoudelijk gesprek tussen de commissie en de docenten tijdens de visitatie en minder administratieve lasten voor de opleidingen. Dit kader is dus zeker niet "makkelijker" en vergt vanwege het beperkte aantal standaarden een grondigere reflectie van de beoordeelde opleiding. Het oude accreditatiekader had zich naar het huidige inzicht wat dat betreft teveel ontwikkeld als een "invuloefening" met vragen die procedureel waren af-te-vinken. Toetsing of een instelling "in control" is van de onderwijskwaliteit vindt plaats in de instellingstoets kwaliteitszorg (zie onder).

De nieuwe manier van beoordelen brengt ook meer gedifferentieerde oordelen met zich mee. In plaats van een "voldoende" of een "onvoldoende" kunnen opleidingen nu scoren op een vierpuntsschaal: "onvoldoende", "voldoende", "goed" en "excellent". Begin 2012 is vier keer het oordeel "goed" (2) of "excellent" (2) verstrekt.

Een andere wijziging in het systeem is de verplichting dat visitatiepanels zelf kiezen met welke docenten en studenten ze spreken tijdens het bezoek en zelf uit de door de instelling aangeleverde lijst van afstudeerwerken van de afgelopen twee jaar een keuze maken welke eindwerken worden beoordeeld. Daarnaast houdt het panel een open spreekuur en heeft het de verplichting om zelf "in de klas" te kijken. De ervaringen met het open spreekuur zijn nog beperkt. Ondanks het feit dat een dergelijke mogelijkheid breed bekend wordt gemaakt binnen de instelling wordt daar door docenten en studenten slechts beperkt gebruik van gemaakt. Wanneer wel een aantal gesprekspartners kwam, was de informatie uit deze gesprekken waardevol, maar niet nieuw voor de commissie.

Het nieuwe stelsel maakt het voor de NVAO mogelijk tussentijds onderzoek te doen naar aspecten van kwaliteit en daardoor kan de NVAO op verzoek van de staatssecretaris tussentijds ingrijpen (intrekken accreditatie). Daarnaast kan de NVAO sinds 24 november 2011 de accreditatietermijn verlengen en voor ten hoogste twee jaar een herstelperiode toekennen wanneer de gebreken binnen die termijn kunnen worden hersteld ("Accreditatiebesluit WHW"). Deze regeling biedt visitatiepanels meer ruimte om een onvoldoende te geven en zo "krachtig door te pakken". Een onvoldoende op de standaard "toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties" kent een herstelperiode van maximaal een jaar: het niveau moet immers zo snel mogelijk weer op peil worden gebracht. Een onvoldoende voor "beoogde eindkwalificaties" kent geen herstelperiode. De accreditatieaanvraag wordt dan afgewezen; het ambitieniveau moet op orde zijn. De NVAO heeft in 2011 voor 13 opleidingen een herstelperiode vastgesteld (zie hoofdstuk 10.3 Tabellen).

Nieuw in het accreditatiestelsel is de "instellingstoets kwaliteitszorg". Doel van de instellingstoets is niet alleen om vast te kunnen stellen of het bestuur van een instelling adequaat omgaat met de kwaliteit van haar opleidingen, maar betekent nadrukkelijk ook een stimulans voor de interne kwaliteitszorg en het ontwikkelen van de kwaliteitscultuur binnen een instelling. Immers, bij de instellingstoets staat het functioneren van het management van een instelling centraal, op alle niveaus en in alle geledingen.

De instellingstoets komt bovenop de verplichting dat alle opleidingen apart beoordeeld en geaccrediteerd moeten worden: de toets vervangt dus niet de opleidingsaccreditering. Een positieve beoordeling bij de instellingstoets is een voorwaarde voor het mogen deelnemen aan de "beperkte opleidingsbeoordeling".

Instellingen hebben als overgangsregeling van de regering de mogelijkheid gekregen om in 2011 te starten met de beperkte opleidingsbeoordeling, onder voorwaarde dat zij voor 2014 slagen voor de instellingstoets. Alle universiteiten en het overgrote deel van de door de overheid bekostigde hogescholen (in totaal 44) hebben de NVAO gevraagd om deze toets bij hen uit te voeren. De NVAO heeft de bevoegdheid om de spreiding van deze instellingstoetsen te bepalen: sommige instellingen kunnen binnen enkele maanden worden beoordeeld, andere instellingen uiterlijk binnen drie jaar. Hogeronderwijsinstellingen die niet deelnemen aan de regeling versnelde invoering kunnen drie jaar na invoering van de wet een instellingstoets aanvragen.

De NVAO heeft eind mei 2011 de eerste instellingstoetsen afgenomen. In 2011 zijn de toetsen voor de Technische

Universiteit Delft en de Radboud Universiteit Nijmegen positief afgerond, begin 2012 verwacht de NVAO de rapportages over Saxion Hogeschool en de Hanzehogeschool Groningen. In 2012 worden 16 instellingen beoordeeld (zie kader "Planning instellingstoets kwaliteitszorg").

De NVAO is tevreden met de wijze waarop de eerste toetsen zijn verlopen. De beoordeling van de eerste groep instellingen betrof de zogenoemde "pilotinstellingen", die eerder in 2008 hadden deelgenomen aan de pilots met de instellingstoets. De commissies die de instellingen hebben beoordeeld, constateerden allen een duidelijke vooruitgang in de wijze waarop deze instellingen omgaan met de kwaliteit van het onderwijs.

Planning instellingstoets kwaliteitszorg

2012

Januari-Juli

1. Universiteit Utrecht
2. Wageningen Universiteit
3. Erasmus Universiteit
4. Hogeschool Zuyd

September-November

5. Universiteit van Tilburg
6. Gerrit Rietveld Academie
7. Universiteit Maastricht
8. Hogeschool Utrecht
9. Christelijke Hogeschool Ede
10. Hogeschool van Amsterdam

November-December

11. Hogeschool Leiden
12. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
13. Hogeschool Zeeland
14. Rijksuniversiteit Groningen
15. Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
16. ArtEZ

2013

Voorjaar

1. Hogeschool Rotterdam
2. Avans
3. LOI Hogeschool
4. Hogeschool Edith Stein
5. Universiteit van Amsterdam
6. Vrije Universiteit
7. TU Eindhoven
8. Universiteit Leiden
9. Stenden Hogeschool
10. Fontys Hogescholen
11. Open Universiteit

Najaar

12. NHL Hogeschool
13. Christelijke Hogeschool Windesheim
14. Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
15. Universiteit Twente
16. Unesco-IHE
17. Gereformeerde Hogeschool
18. Hogeschool der Kunsten Den Haag
19. Protestantse Theologische Universiteit
20. Van Hall Larenstein

5.2 / Vlaanderen

In Vlaanderen is de discussie met de onderwijsinstanties en de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) over de volgende fase van het accreditatiestelsel in volle gang. Over de grote principes, die nauw aansluiten bij de Nederlandse, lijkt consensus te bestaan.

Er zijn wel enkele verschillen met Nederland. De Vlaamse decreetgever stelt zich een stelsel voor waarin de verplichte instellingsreview wordt gekoppeld aan een beperkte opleidingsbeoordeling van alle opleidingen. De eerste instellingstoets heeft formeel geen consequenties, anders dan dat hij wordt gepubliceerd en de resultaten eventueel worden meegenomen in de beperkte opleidingsbeoordelingen. De verwachting is dat deze principes in de volgende maanden in decreetsvoorstellen zullen resulteren. In principe zal Vlaanderen in het academiejaar 2013-2014 de volgende fase van het accreditatiestelsel ingaan.

Op 15 juli 2011 heeft de Vlaamse regering haar principiële goedkeuring gegeven aan de conceptnota van de Vlaamse onderwijsminister Pascal Smet met betrekking tot het nieuwe accreditatiestelsel. De conceptnota schetst de context voor de instellingsreview en de opleidingsaccreditatie.

Uitgangspunten voor het nieuwe stelsel zijn:

- > het stimuleren van de ontwikkeling binnen instellingen van een kwaliteitscultuur;
- > het leggen van het "eigenaarschap" bij instellingen en opleidingen;
- > de focus op de inhoud bij de opleidingsbeoordeling die de kern blijft van het stelsel;
- > het internationaal gelegitimeerd zijn (European Standards and Guidelines) van het stelsel;
- > een substantiële vermindering van de accreditatielast;
- > een betere toegankelijkheid van de informatie voor studiekeuzers en andere stakeholders.

In november 2011 heeft de NVAO een ontwerp voor de opleidingsbeoordeling uitgewerkt ten behoeve van het overleg met de overheid, de VLUHR en de studentenkoepels.

Op 9 december 2011 kreeg het voorontwerp van decreet met betrekking tot de externe evaluatie en het nieuwe accreditatiestelsel de eerste principiële goedkeuring van de Vlaamse regering. In 2012 volgt de verdere uitwerking van het wetgevingsproces.

Hoofdstuk 6 Internationaal

6.1 / Internationale netwerken en projecten

Sinds haar ontstaan in 2002 is de NVAO uitermate actief binnen de relevante Europese en internationale netwerken. De secretariaten van het *European Consortium for Accreditation in higher education* (ECA) en het *International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education* (INQAAHE) zijn in 2011 opnieuw door de NVAO vervuld. NVAO bestuurders hebben de bestuursfuncties gecontinueerd binnen de *European Association for Quality Assurance in Higher Education* (ENQA), het *European Quality Assurance Register for Higher Education* (EQAR), ECA en INQAAHE.

Als INQAAHE secretariaat heeft de NVAO verantwoordelijkheid genomen voor de organisatie, administratie en verantwoording voor projecten die door de Wereldbank en UNESCO worden gefinancierd. De uitvoering van deze werkzaamheden door de NVAO ontving in december 2011 in een auditrapport van UNESCO de hoogste waardering (*'highly satisfactory'*).

De NVAO is tevens coördinator van twee door ECA opgezette projecten die met subsidie van de Europese Commissie worden uitgevoerd:

1. European Training of QA Experts (E-TRAIN) heeft als doel om internationale experts te trainen die kunnen worden ingezet in procedures in diverse Europese landen. Daartoe zijn in 2011 *good practices* in Europese trainingsprogramma's en richtlijnen voor een Europese experttraining gepubliceerd. In oktober en november 2011 hebben de eerste Europese proeftrainingen van experts en van trainers van accreditatieorganisaties plaatsgevonden. Ook is een portfolio voor experts ontwikkeld dat kan worden gebruikt voor het opzetten van een databank waarin experts uit verschillende landen worden opgenomen. Informatie: <http://www.eacaconsortium.net/main/projects/e-train>
2. Quality Assurance and Recognition of degrees awarded (JOQAR). Doel van dit project is om zowel de accreditatie als de erkenning van diploma's van *joint programmes* te vergemakkelijken. In 2011 is een verkennende studie uitgevoerd naar het opzetten van een Europees coördinatiepunt om het accrediteren van deze *joint programmes* te vergemakkelijken door middel van een enkelvoudige accreditatieprocedure. De resultaten van deze procedures zouden in alle deelnemende landen van *joint programmes* consortia aanvaard moeten worden. Ook zijn er bijeenkomsten met ENIC-NARICs gehouden om de erkenningsproblemen rond *joint programmes* te bespreken. Informatie: <http://www.eacaconsortium.net/main/projects/joqar>

Als uitvloeisel van het Bolognaproces is het belangrijk dat de accreditatiebesluiten van de NVAO worden geaccepteerd binnen de gehele Europese Hogeronderwijsruimte. Andere overheden, werkgevers, instellingen en erkenningsautoriteiten kunnen zo de kwaliteit van de Nederlandse en Vlaamse opleidingen en afgestudeerden in de eigen regio snel waarderen. Europese acceptatie van het Nederlands-Vlaamse accreditatiestelsel kan bijdragen aan een soepele erkenning van de diploma's van afgestudeerden, en daarmee hun kansen op werk en doorstroming naar vervolgstudies in het buitenland. Bovendien helpt dit Nederlandse en Vlaamse instellingen bij het aangaan van samenwerkingsverbanden met buitenlandse partners.

De NVAO heeft in 2011 de bilaterale wederzijdse erkenningsovereenkomst verlengd met de accreditatieorganisatie OAQ in Zwitserland. De NVAO heeft nu vijf geldige bilaterale overeenkomsten. Daarnaast wordt gewerkt (mede in bovengenoemd JOQAR project) aan de uitbreiding van een multilaterale erkenningsovereenkomst met betrekking tot *joint programmes*. Deze internationale opleidingen hoeven dan niet meer in elk (of meerdere) van de landen die deel uitmaken van het consortium een volledige accreditatieprocedure te doorlopen.

In het verslagjaar heeft de NVAO zowel in Nederland als in Vlaanderen opnieuw bijgedragen aan de advisering betreffende de nationale kwalificatieraamwerken die voldoen aan het door de Europese Commissie vastgestelde Europese kwalificatieraamwerk.

Dit heeft in Nederland en Vlaanderen geleid tot nationale kwalificatieraamwerken voor hoger onderwijs en in Nederland tot het oprichten van het Nationaal Coördinatiepunt (NCP) door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In Vlaanderen schaalde de NVAO de domeinspecifieke leerresultaten van alle bachelor- en masteropleidingen in op Vlaams en Europees kwalificatieniveau.

In 2011 is het project in Kroatië waarbij onder leiding van de NVAO drie instellingsaudits van Kroatische hogescholen zijn uitgevoerd tot een goed einde gebracht. Alle betrokkenen vonden het project zeer leerzaam. Het heeft een bijdrage geleverd aan de kwaliteitsverbetering van het Kroatische hoger onderwijs en was voor de NVAO een gelegenheid om meer ervaring op te doen met de methodologie van instellingsaudits. Dit project werd uitgevoerd met subsidie van de Vlaamse regering.

"De NVAO is in het verslagjaar gestart met het project ARQATA (Armenia Quality Assurance Technical Assistance). De NVAO biedt in Armenië technische ondersteuning met betrekking tot het ontwikkelen van de interne en externe kwaliteitszorg van

de instellingen en de verdere professionalisering van ANQA, het National Center for Professional Education Quality Assurance. Het project wordt gefinancierd door de Wereldbank en loopt tot mei 2014.

6.2 / Joint degrees

Sinds juli 2010 is het in Nederland wettelijk mogelijk dat hogeronderwijsinstellingen *joint degrees* aanbieden. In Vlaanderen bestaat die mogelijkheid al langer. Een joint degree-opleiding is in Nederland een opleiding die een Nederlandse instelling verzorgt samen met één of meer Nederlandse of buitenlandse instellingen voor hoger onderwijs en die leidt tot een gezamenlijk diploma.

De NVAO heeft in 2011 twaalf Nederlandse aanvragen voor een opleiding leidend tot een *joint degree* goedgekeurd op basis van de vastgestelde protocollen. Vier van deze aanvragen betrof Nederlandse instellingen in samenwerking met buitenlandse partnerinstellingen, de rest betrof louter Nederlandse instellingen. In vijf gevallen ging het om een toets nieuwe opleiding, in de overige zeven gevallen waren het accreditaties van bestaande opleidingen (op één opleiding na betrof dit omzettingen). De NVAO neemt regelmatig deel aan overleg met OCW en de koepels om de uitvoering van de regelgeving te bespreken.

6.3 / Beoordelingen buiten Nederland en Vlaanderen

De NVAO heeft eerder positief geadviseerd over enkele aanvragen van de Universiteit van de Nederlandse Antillen (UNA) te Curaçao. Deze beoordelingen vallen niet onder de reguliere wettelijke taken van de NVAO, omdat de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) alleen geldt voor het Koninkrijk der Nederlanden op Europees grondgebied. Deze beoordelingen worden uitgevoerd als bijkomende opdracht op initiatief en, met instemming van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, op kosten van de aanvragende instelling. De NVAO geeft haar oordeel af als een "advies".

Eind 2011/begin 2012 is op verzoek van de Surinaamse accreditatieorganisatie NOVA i.o. een soortgelijke beoordeling uitgevoerd van een opleiding van de Anton de Kom Universiteit te Paramaribo. Twee werknemers van NOVA hebben voorafgaand aan de visitatie bij de NVAO een praktijkstage gelopen.

6.4 / Bijzonder kenmerk Internationalisering

Het bijzonder kenmerk internationalisering is in 2011 deel gaan uitmaken van de reguliere accreditatieprocedures. Eind 2009 nam de NVAO in samenwerking met een aantal experts het initiatief om te komen tot een beoordelingskader voor een bijzonder kenmerk internationalisering. In 2010 is het kader getest in een aantal pilots. Eind 2010 kon aan 18 van de 21 deelnemende Nederlandse en Vlaamse opleidingen het bijzonder kenmerk "internationalisering" worden uitgereikt. Tien van deze opleidingen ontvingen daarnaast een certificaat met het oordeel "goed".

Na een uitgebreide evaluatie zijn in november 2011 het evaluatierapport van de pilots en het bijgestelde beoordelingskader vastgesteld en gepubliceerd. Het bijzonder kenmerk "internationalisering" kan nu worden aangevraagd door instellingen in het kader van de instellingstoets kwaliteitszorg en door opleidingen bij de reguliere accreditatie van bestaande opleidingen.

In 2011 is ECA de voorbereidingen gestart om eind 2012 de eerste Europese proefbeoordelingen, leidend tot een Europees certificaat voor internationalisering, uit te voeren. Het projectvoorstel wordt uitgewerkt door een consortium van Europese organisaties onder regie van ECA en met de NVAO als projectcoördinator.

Internationale activiteiten

- › De NVAO heeft in 2011 drie instellingsaudits uitgevoerd bij Kroatische hogescholen. Dit project is uitgevoerd met subsidie van de Vlaamse regering. Met subsidie van de Wereldbank is de NVAO in Armenië gestart met het project ARQATA (Armenia Quality Assurance Technical Assistance) voor technische ondersteuning bij het ontwikkelen van de interne en externe kwaliteitszorg van hoger-onderwijsinstellingen.
- › In het verslagjaar heeft de NVAO gewerkt aan de totstandkoming van nationale kwalificatieraamwerken die voldoen aan het door de Europese Commissie vastgestelde Europese kwalificatieraamwerk.
- › In 2011 is de NVAO gestart met het beoordelen van aanvragen uit Suriname.
- › De NVAO ontving het afgelopen jaar delegaties uit Armenië, China, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Finland, Indonesië, Japan, Kirgizië, Litouwen, Peru, Polen, Slowakije, Suriname, Tadzjikistan, Zuid-Korea, Zweden en Zwitserland.
- › Begin januari 2012 vonden twee ECA- en NVAO-seminars plaats over (*good practices in*) internationalisation.

Hoofdstuk 7

Contacten

met

stakeholders

7.1 / Hogeronderwijsinstellingen, overheden en koepel- en studentenorganisaties

De NVAO organiseerde ook in 2011 bijeenkomsten voor vertegenwoordigers van instellingen, opleidingen, studenten- en koepelorganisaties om ervaringen met accreditatie en kwaliteitszorg te delen en wederzijds van gedachten te wisselen. Onderstaand een overzicht.

Op 23 mei en 22 november 2011 heeft de NVAO een bijeenkomst georganiseerd met haar Adviesraad. De leden van de adviesraad komen uit de kring van de Vereniging van Universiteiten (VSNU), de Vereniging van Hogescholen (HBO-raad), de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO), de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR)¹, bestaande uit de Vlaamse Interuniversitaire Raad - VLIR en de Vlaamse Hogescholenraad - VLHORA), het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), de Landelijke Studentenvakbond (LSVb), de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), zie verder paragraaf 10.2.

In het voorjaar van 2011 heeft de NVAO in het kader van haar interne kwaliteitszorgbeleid evaluatiegesprekken gevoerd met de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen. Tijdens deze *Ronde van Vlaanderen* kwamen verschillende thema's systematisch aan bod: algemene indruk van de NVAO; helderheid en efficiëntie van de procedures; timing en zorgvuldigheid in de behandeling van de aanvragen; administratieve lasten; communicatie tijdens het behandelproces; informatiewaarde van de besluiten; verwachtingen van de NVAO en verbeteracties voor de NVAO. Daarnaast werden praktische zaken besproken. Het nieuwe Vlaamse accreditatiestelsel was geen onderdeel van de evaluatie, maar is wel in de gesprekken aan bod gekomen.

¹ VLIR en VLHORA zijn overgegaan tot het oprichten van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) die in 2012-2013 in de plaats zal treden van de bestaande koepelorganisaties. Decretaal is de VLUHR in de plaats getreden van de VLIR en de VLHORA voor alle kwaliteitszorgprojecten waarvan het zelfevaluatie rapport vanaf 1 september 2010 wordt aangeleverd. Gelet op de door de 'European Standards and Guidelines' (ESG) vereiste onafhankelijkheid zal het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR alle activiteiten inzake kwaliteitszorg coördineren.

In oktober 2011 heeft de NVAO de bevindingen geanonimiseerd samengevat, intern besproken en toegelicht aan de kwaliteitszorgcoördinatoren van de instellingen. Het *Verslag evaluatiegesprekken Vlaamse instellingen* is tevens gepubliceerd op de website van de NVAO.

Op 24 maart 2011 organiseerde de NVAO in Den Haag voor 126 gasten de landelijke conferentie 'Onderzoeksmasters: excellente profilering à la Veerman'. In het rapport 'Differentiëren in drievoud' van oud-minister Veerman werd een pleidooi gehouden voor een drievoudige differentiatie omwille van kwaliteit en verscheidenheid: meer differentiatie in de structuur van het hoger onderwijsstelsel, meer differentiatie in het profiel van instellingen, en meer differentiatie in het onderwijsaanbod. De onderzoeksmasters voldoen aan dit pleidooi. Sprekers tijdens de conferentie waren Halbe Zijlstra, staatssecretaris Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Robbert Dijkgraaf, president Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen; Sijbolt Noorda, voorzitter Vereniging van Universiteiten (VSNU); Jorrit Snijder, managing director Roosevelt Academy en Karl Dittrich, voorzitter NVAO. 's Middags werd gesproken over de voorlopige uitkomsten van de International NVAO Thesis Assessment Study. Deze Study maakt deel uit van een periodiek onderzoek naar research masters waarvan het definitieve rapport 'Peaks in sight - Research Master Review 2011' in maart 2012 verscheen. Aansluitend vond een forumdiscussie plaats over de betekenis en toekomst van de onderzoeksmaster.

Op 16 november 2011 organiseerde de NVAO in samenwerking met het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) en de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) voor ruim 300 gasten een Najaarscongres in Brussel. Het congres was volledig gericht op de ontwikkeling van het nieuwe Vlaamse accreditatiestelsel.

Het ochtendgedeelte was plenair met toespraken van Micheline Scheys (secretaris-generaal Departement Onderwijs en Vorming), Karl Dittrich en Lucien Bollaert (NVAO), gevolgd door een panelgesprek met vertegenwoordigers van VLIR, VLHORA, studenten en docenten. Na de middag konden de deelnemers kiezen uit vijf *breakouts*: "instellingsreview universiteit", "instellingsreview hogeschool", "beperkte opleidingsbeoordeling universiteit", "beperkte opleidingsbeoordeling hogeschool" en "van kwaliteitszorg naar kwaliteitscultuur: verhalen uit de praktijk".

Tijdens de *breakouts* deelden twee sprekers hun ervaringen met het nieuwe Nederlandse accreditatiestelsel. Een derde spreker trad op als referent en gaf een kritische reflectie op de twee voorgaande speeches waardoor de discussie met het publiek werd aangewakkerd. Achim Hopbach (Akkreditie-

rungsrat en President ENQA) en Raf Devos als vertegenwoordiger van Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel sloten het congres af. Tijdens de pauzes werden specifiek de contacten tussen de vertegenwoordigers van het Vlaamse hogeronderwijsveld en de medewerkers van de NVAO aangehaald.

Achteraf konden de deelnemers het najaarscongres beoordelen door middel van een online enquête. Er was een respons van 28 procent en de reacties waren overwegend positief. In het algemeen werden het congres en de verschillende *breakouts* gemiddeld beoordeeld met een zeven (7). 83,5 procent van de respondenten stelt prijs op een vervolgbijeenkomst.

Op 14 december 2011 vond in Den Haag voor bijna 75 deelnemers een informatiebijeenkomst plaats over de op verzoek van het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming te starten pilot bijzonder kenmerk ondernemen. Daarna konden geïnteresseerde instellingen en opleidingen zich aanmelden. Begin 2012 kon de NVAO tien deelnemers aan de pilot vaststellen.

7.2 / Evaluatiebureaus, secretarissen en evaluatieorganen

In het huidige Nederlandse accreditatiestelsel worden de panels voorafgaand aan het beoordelingsproces door de NVAO goedgekeurd. De instellingen nemen het initiatief tot de panelsamenstelling en zoeken daartoe contact met een door de NVAO gecertificeerd, extern secretaris. De secretaris, c.q. procescoördinator maakt geen deel uit van het panel en ziet er op toe dat de beoordeling voldoende kritisch wordt uitgevoerd en het oordeel adequaat wordt onderbouwd. Bij de aanvraag moeten instellingen aantonen dat de panels voldoen aan de deskundigheids- en onafhankelijkheidseisen die de NVAO daaraan stelt. De NVAO geeft in een aantal gevallen nadere instructies voor aanpassingen van het panel. Vooral de internationale ervaring en de onafhankelijkheid van de panelleden zijn daarbij aandachtspunten gebleken. Tot 16 januari 2012 keurde de NVAO 190 panels goed.

Om de deskundigheid van panels te kunnen waarborgen, heeft de NVAO een training en een systeem van certificering ontwikkeld voor de externe secretarissen, c.q. procescoördinatoren. Deze werken zelfstandig of zijn verbonden aan een evaluatiebureau. Een belangrijk aspect van de training is duidelijk en helder rapporteren, daarnaast worden de standaarden uitvoerig besproken. Verder passeren alle eisen de revue die de NVAO stelt aan de uitvoering van de beoordeling, waaronder de samenstelling van de delegaties door

het panel, de selectie en beoordeling van eindwerken, beoordeling van het toetsbeleid, gesprekstechnieken en het onderzoeken van documentatie. De NVAO heeft inmiddels 131 secretarissen/procescoördinatoren gecertificeerd en publiceert de namen op haar website.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft in 2011 besloten om in de relatie tussen instellingen, panels (c.q. evaluatiebureaus) en de NVAO verdere aanpassingen door te voeren. In de toekomst benoemt de NVAO alle panels en voeren zij de beoordeling uit in haar opdracht (dit gebeurt al bij de instellingstoets kwaliteitszorg en de toets nieuwe opleiding). Hierdoor verdwijnt de financiële relatie tussen de instellingen en de panels c.q. evaluatiebureaus en wordt de onafhankelijkheid van de commissies versterkt. Een en ander zal vorm krijgen via mantelcontracten tussen de NVAO en de bureaus die, bij gunning, in aanmerking komen voor het organiseren en uitvoeren van visitaties. De NVAO heeft de voorbereidingen hiertoe in gang gezet (de precieze uitvoering is mede afhankelijk van de uitkomsten van het debat over het Wetsvoorstel kwaliteitsborging na indiening in de Tweede Kamer in het najaar van 2012).

Daarnaast worden de visitaties per cluster van vergelijkbare opleidingen uitgevoerd. Bij de universiteiten is al sprake van clusterwijze beoordelingen, dit keert nu ook in het hbo in Nederland weer terug. De staatssecretaris wil daarmee de onafhankelijkheid van de panels en de vergelijkbaarheid van de beoordelingen vergroten. De NVAO ondersteunt deze maatregelen en heeft de invoering daarvan ter hand genomen. Tevens is het afgelopen jaar enkele keren met de evaluatiebureaus overlegd om hen tijdig te informeren over de op handen zijnde wijzigingen en de uitvoering van de lopende beoordelingstrajecten.

In Vlaanderen voerde de NVAO in 2011 overleg met de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) – de evaluatieorganen in Vlaanderen die de visitaties bij de opleidingen uitvoeren en de evaluatierapporten samenstellen – en de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS). In het kader van het nieuwe accreditatiestelsel voor Vlaanderen is afgesproken dat de fusieorganisatie van de cellen kwaliteitszorg van de VLIR en de VLHORA, de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), in samenspraak met de NVAO verantwoordelijk blijft voor de training van de commissieleden, de (externe) secretarissen en de procescoördinatoren. In het voorjaar 2012 is daartoe een eerste intervisie gepland. De NVAO geeft met regelmaat feedback op de kwaliteit van de aangeleverde evaluatierapporten.

7.3 / Inspectie van het Onderwijs

De Inspectie van het Onderwijs en de NVAO zijn belast met het toezicht op de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland, respectievelijk de borging van de basiskwaliteit via accreditatie. Dat vergt een heldere, complementaire samenwerking. Het laatste samenwerkingsprotocol tussen beide partijen dateert van 2008. Sindsdien is er veel gebeurd: het nieuwe accreditatiestelsel is in werking getreden, er zijn kwaliteitsperikelen in het hbo ontstaan, de overheid heeft een Strategische Agenda voor het hoger onderwijs uitgebracht en op diverse punten is/wordt de wetgeving aangepast.

Voor de samenwerking tussen Inspectie en NVAO is van belang dat de samenleving en de politiek het extern toezicht en externe kwaliteitsborging willen versterken. Toezicht en accreditatie dienen een stimulans te bieden voor de kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, waar de instellingen eerstverantwoordelijk voor zijn. Dat betekent dat de Inspectie en de NVAO uitgaan van de autonomie van de instellingen, die gepaard gaat met een adequate verantwoording door de instellingen: verdiend vertrouwen.

De nieuwe samenwerkingsafspraken worden in 2012 van kracht. Belangrijkste uitgangspunt is dat de Inspectie en de NVAO complementair werken en er geen vormen van “dubbel toezicht” of “toezicht op toezicht” ontstaan. De Inspectie richt zich primair op de naleving van de regelgeving door de instellingen en de NVAO op de inhoudelijke kwaliteit van en het gerealiseerde niveau in het hoger onderwijs.

Hoofdstuk 8

Organisatie

8.1 / Externe review ENQA

De *European Standards and Guidelines* (ESG) voor de kwaliteitszorg in Europa werden door de ministers van (hoger) onderwijs aanvaard in mei 2005. De ESG schrijven een aantal principes voor aan kwaliteitszorgagentschappen die vervolgens door de *European Association for Quality Assurance in Higher Education* (ENQA) en de *European Quality Assurance Register* (EQAR) als criteria worden gebruikt om respectievelijk volwaardig lid te zijn en te worden geregistreerd. De kwaliteitszorgagentschappen moeten daartoe werken volgens de Europese standaarden en richtlijnen. Dit wordt nagegaan door een extern, onafhankelijk panel op basis van een zelfevaluatie-rapport en een meerdaags bezoek met interviews met alle interne en externe betrokkenen.

De NVAO schreef in 2007 haar eerste zelfevaluatie-rapport en werd na een positief extern beoordelingsrapport volwaardig lid van ENQA en in november 2008 geregistreerd bij de eerste selectie van EQAR. In 2011 heeft de NVAO gewerkt aan een nieuw zelfevaluatie-rapport voor de tweede review in 2012. Dit zelfevaluatie-rapport heeft opnieuw ENQA-lidmaatschap en EQAR-registratie tot doel. Bijkomend wordt een eerste reflectie over het nieuwe accreditatiestelsel in Nederland voorgelegd. Het zelfevaluatie-rapport bevat dan ook, na een inleiding, een beschrijving van het hoger onderwijs en het accreditatiestelsel in Nederland en Vlaanderen, een overzicht wat met de vroegere aanbevelingen is gedaan, hoe en in welke mate de NVAO zelfevaluerend aan de ESG deel 2 en 3 voldoet en een kritische sterkte-zwakke analyse, waarin het nieuwe accreditatiestelsel in Nederland wordt meegenomen.

De strategie en missie van de NVAO vormen een belangrijk gegeven in de zelfevaluatie. Om die inhoudelijk te versterken, is vanaf 2007 een intern kwaliteitszorgsysteem ontwikkeld, vertrekkend vanuit de strategische doelstellingen en waarbij interne en externe betrokkenen worden bevroegd. Die resultaten worden in kaart gebracht in een evaluatiematrix. Tevens worden de formele advies- en overlegorganen kwalitatief betrokken.

8.2 / Interne kwaliteitszorg

Interne kwaliteitszorg is voor de NVAO van groot belang om de kwaliteit van interne processen voortdurend te monitoren en te verbeteren. De NVAO behandelt op jaarbasis honderden aanvragen voor accreditatie, toets nieuwe opleiding of aanvragen van een ander type. Dit grote aantal vraagt om extra aandacht voor consistente behandeling en besluitvorming. Kwaliteitsprocedures en -processen helpen de medewerkers

van de NVAO om die consistentie te waarborgen. Een goede interne kwaliteitszorg stelt de NVAO bovendien in staat om gemakkelijk verantwoording af te leggen aan derden, zoals de Europese partners en het Comité van Ministers, de Nederlandse en Vlaamse stakeholders, hogeronderwijsinstellingen, koepelorganisaties en studenten. Deze uitgangspunten golden ook in 2011.

Het kwaliteitssysteem dat de NVAO hanteert, is in het verslagjaar onveranderd gebleven. Het is geïnspireerd op het model van het *European Foundation for Quality Management* (EFQM), maar de NVAO geeft daar een uitwerking aan die de organisatie past. Deze benadering functioneert al enkele jaren naar tevredenheid. De interne kwaliteitszorg doorloopt een cyclus van twee jaren. Eind 2011 is opnieuw een cyclus afgerond, waarna begin 2012 een kwaliteitsverslag wordt opgesteld. In dat verslag worden de behaalde resultaten, op de twee jaar eerder gestelde streefdoelen, beschreven.

8.3 / Organisatie

Op 31 december 2011 waren 52 personen bij de NVAO werkzaam (48 fte, exclusief bestuur, medewerkers ingezet bij CDHO en inhuur, zie "Tabel NVAO fte's per functie"). Daarvan zijn acht medewerkers gedetacheerd vanuit Nederlandse en Vlaamse instellingen. In 2011 werd tevens gebruik gemaakt van een kleine groep vaste oproepkrachten ten behoeve van secretariaële ondersteuning, catering/logistiek en ICT.

Ten opzichte van het vorige jaar zijn enkele organisatorische wijzigingen doorgevoerd. Zo worden de financiële administratie en ICT niet meer uitbesteed, maar heeft NVAO die om financiële redenen in eigen beheer genomen. Om het overzicht op de vele taken te behouden, werden vier coördinatiefuncties ingesteld voor internationalisering, kwaliteitszorg, het nieuwe stelsel en de beoordelingstaken. Deze coördinatoren ondersteunen de directie bij de opvolging van de taken. Bij de taakverdeling werd specialisatie doorgevoerd, maar blijft een goede mix tussen primaire beoordelingstaken en specifieke opdrachten voor alle beleidsmedewerkers het uitgangspunt. Competentiemanagement deed zijn intrede. Er is een gemeenschappelijk personeelsbeleid voor de medewerkers in dienst van de NVAO en de gedetacheerde medewerkers.

Tabel NVAO fte's per functie

per 31 december (exclusief bestuur en inhuur)

Functie	FTE in dienst 2011	FTE detachering 2011	Totaal 2011	FTE in dienst 2010	FTE detachering 2010	Totaal 2010
> Directie	-	1	1	-	1	1
> Hoofd P&O	-	-	-	0,67	-	0,67
> Communicatie	2	0,5	2,5	2	0,5	2,5
> Jurist	0,8	-	0,8	0,8	-	0,8
> Beleidsmedewerkers	18,4	4,8	23,2	17,4	5	22,4
> Beleidsmedewerkers Internationaal	4	-	4	4	-	4
> Ondersteuning	14,5	-	14,5	11	-	11
> Catering en logistiek	2	-	2	2	-	2
> Totaal	41,7	6,3	48,0	37,87	6,5	44,37

Tabel CDHO fte's per functie

per 31 december

Functie	FTE in dienst 2011	FTE detachering 2011	Totaal 2011	FTE in dienst 2010	FTE detachering 2010	Totaal 2010
> CDHO	3,75	1	4,75	3,65	1	4,65
> Totaal	3,75	1	4,75	3,65	1	4,65

8.4 / Communicatie

De NVAO organiseerde in het verslagjaar drie bijeenkomsten met hogeronderwijsinstellingen, evaluatiebureaus, evaluatieorganen en koepel- en studentenorganisaties in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs om elkaar wederzijds te informeren over ervaringen, voorstellen en uitgangspunten (zie hoofdstuk 7.1).

Algemene informatie verstrekt de NVAO via nieuwsberichten, de website www.nvaonet.nl en een elektronische nieuwsbrief. De NVAO publiceert op haar website de beoordeelde accreditatieaanvragen en aanvragen toets nieuwe opleidingen, evenals het besluit zelf en het rapport, c.q. advies (WHW 1.18, eerste en derde lid). De NVAO publiceert tevens de negatieve besluiten op haar website, ook als de opleiding bezwaar of beroep aantekent.

De website van de NVAO is in 2010 vernieuwd, inclusief de databank met beoordeelde opleidingen. De databank wisselt direct de gegevens uit van geaccrediteerde opleidingen met de databanken van het Vlaamse Hogeronderwijsregister en het Europese Crossroads (www.crossroads.eu). Eind 2011 zijn de abonnees van de elektronische nieuwsbrief van de NVAO uitgenodigd om de website te beoordelen door middel van een online enquête. De nieuwe website werd in het algemeen gewaardeerd met een zeven (7). De informatie over het accreditatiestelsel wordt het meest bekeken, naast de databank met beoordeelde opleidingen. Meer artikelen en informatie over kwaliteitszorg in het hoger onderwijs worden op prijs gesteld, naast een uitbreiding van de interactieve voorzieningen en aanpassingen van de structuur en de zoekfunctie. De verbeteringen worden in 2012 doorgevoerd.

De NVAO heeft in het verslagjaar 49 nieuwsberichten gepubliceerd en in zes elektronische nieuwsbrieven naar ruim 2.700 personen in Nederland en Vlaanderen verslag gedaan van nieuwsfeiten, ervaringen, procedures en reglementen. In 2011 stond vooral de berichtgeving over de kwaliteit van het hbo(diploma) centraal, mede als gevolg van de ontwikkelingen rond Hogeschool Inholland.

De website van de NVAO is in 2011 bezocht door in totaal 117.542 unieke bezoekers (2010: 110.060; 2009: 87.589) die in totaal 191.448 bezoeken brachten (2010: 167.678; 2009: 134.888).

Via het algemene e-mailadres *info@nvao.net* komen jaarlijks ruim duizend vragen binnen, naast de telefonische vragen. Studenten en hun ouders ervaren de NVAO als een belangrijke informatiebron voor informatie over het hoger onderwijs, de eventuele accreditatie van een opleiding en de te verkrijgen graad. De NVAO verwijst zo nodig naar andere relevante organisaties in het hogeronderwijsveld, zoals de Nederlandse en Vlaamse ministeries van Onderwijs, Nuffic en NARIC, de Dienst Uitvoering Onderwijs en de websites Hogeronderwijsregister, Studiekeuze123.nl en Qcrossroads.

Het Nederlands- en Engelstalige beeldmerk "geaccrediteerde opleiding" van de NVAO is tot nu toe verstuurd naar 216 vertegenwoordigers van Nederlandse en Vlaamse hogeronderwijsinstellingen (2010: 200; 2009: 187 en 2008: 151). De instellingen gebruiken dit beeldmerk om aan te geven welke opleidingen de NVAO heeft geaccrediteerd. Instellingen kunnen tevens de beeldmerken "bijzonder kenmerk" en "bijzondere kwaliteit" aanvragen.

Hoofdstuk 9 Samengevatte jaarrekening

De in dit hoofdstuk opgenomen balans en staat van baten en lasten, en de toelichting daarop zijn ontleend aan de jaarrekening 2011. De jaarrekening 2011 kan worden opgevraagd bij de NVAO.

9.1 / Balans

Balans per 31 december 2011 (na resultaatbestemming)

x € 1.000	31-12-2011	31-12-2010
ACTIVA		
Immateriële vaste activa		
> Kosten van onderzoek en ontwikkeling	226	159
	226	159
Materiële vaste activa		
> Andere vaste bedrijfsmiddelen	386	380
	386	380
Vlottende activa		
> Vorderingen	824	592
> Liquide middelen	2.199	3.278
	3.023	3.870
Totaal activa	3.635	4.409
PASSIVA		
Eigen vermogen		
> Onbestemde reserve	280	325
> Bestemde reserve	1.091	1.005
> Wettelijke reserve	226	159
	1.597	1.489
Voorzieningen		
> Overige	126	180
	126	180
Kortlopende schulden		
> Crediteuren	293	259
> Belastingen en premies sociale verzekeringen	151	190
> Overige schulden	240	827
> Overlopende passiva	1.228	1.464
	1.912	2.740
Totaal passiva	3.635	4.409

9.2 / Staat van baten en lasten over 2011

x € 1.000	Real. 2011	NL 2011	VL 2011	Begr. 2011	Real. 2010
Bedrijfsopbrengsten					
> Subsidies	5.857	3.451	2.406	5.874	5.573
> Inkomsten uit toetsing en accreditatie	1.009	790	219	2.013	1.291
> Overige opbrengsten	849	695	154	639	900
Som bedrijfsopbrengsten	7.715	4.936	2.779	8.526	7.764
Bedrijfskosten					
> Lonen en salarissen	3.526	2.231	1.295	3.291	3.280
> Sociale lasten	706	512	194	650	563
> Afschrijvingskosten	182	109	73	233	207
> Overige bedrijfskosten	3.177	1.940	1.237	4.459	4.367
Som der bedrijfslasten	7.591	4.792	2.799	8.633	8.417
Bedrijfsresultaat					
> Financiële baten en lasten	28	17	11	44	40
Resultaat	152	161	-9	-63	-613

9.3 / Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De NVAO is een internationaal verdragsrechtelijke instantie met rechtspersoonlijkheid naar publiek Nederlands recht, overeenkomstig het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Vlaamse Gemeenschap van België inzake de accreditatie van opleidingen binnen het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs van 3 september 2003. De NVAO is opgericht per 1 februari 2005 en is gevestigd te Den Haag.

Via een wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (versterking besturing) is de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen, onverminderd het Accreditatieverdrag en het daarop gebaseerde Beheersreglement, op de NVAO van toepassing.

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen

van de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's.

Grondslagen voor de waardering van balans en resultaatbepaling

De jaarrekening is overeenkomstig artikel 35 lid 1 van de Kaderwet ZBO opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. De NVAO past in het bijzonder RJ 640 Organisaties zonder winststreven toe. Om een goed inzicht te geven in de bijzondere karakteristiek van de NVAO zijn op basis van de RJ 640.302 omschrijvingen van en indelingen in posten voor zover nodig aangepast ten opzichte van de modellen voor balans en winst- en verliesrekening zoals opgenomen in het Besluit modellen jaarrekening.

Algemeen

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de NVAO zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van

baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Grondslagen voor rechtmatigheid

De NVAO is op basis van de Kaderwet ZBO verantwoordelijk voor een rechtmatige besteding van middelen. Voor de NVAO betekent een rechtmatige besteding dat de uitgaven in overeenstemming zijn met de doelstellingen van de NVAO, de personele uitgaven in overeenstemming zijn met de geldende arbeidsvoorwaarden en dat de Europese aanbestedingsregels worden nageleefd. Voorts leeft de NVAO de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde topinkomens (WOPT) na.

9.4 / Toelichting op de staat van baten en lasten

Bedrijfsopbrengsten

Subsidies

De specificatie van deze post is als volgt:

x € 1.000	Realisatie 2011	Begroting 2011	Realisatie 2010
> Nederland	3.451	3.559	3.286
> Vlaanderen	2.406	2.315	2.287
	5.857	5.874	5.573

De subsidies hebben betrekking op door de Vlaamse en Nederlandse overheid toegewezen wettelijke taken en kennen een structureel karakter.

De inkomsten uit subsidie stijgen ten opzichte van het jaar 2010 met € 284.000 (+5,1 procent). De subsidie langs Vlaamse zijde valt € 119.000 hoger uit dan begroot. Dit wordt voor een groot deel verklaard door een extra subsidiebijdrage van € 97.000 voor regulier werk in het kader van HBO_s en Validering. De Nederlandse inkomsten zijn hoger doordat in 2010 een korting op de subsidietoezegging is gedaan ter compensatie van een lagere verrekening van inkomsten uit toetsingen in 2009.

Inkomsten uit toetsing en accreditatie

De specificatie van deze post is als volgt:

x € 1.000	Realisatie 2011	Begroting 2011	Realisatie 2010
> Nederland	790	1.825	1.089
> Vlaanderen	219	188	202
	1.009	2.013	1.291

De inkomsten uit toetsing en accreditatie vallen € 1.004.000 lager uit dan begroot. Dit verschil wordt voor € 450.000 veroorzaakt door het later starten van de Nederlandse instellingstoetsen dan gepland. Hierdoor zijn in 2011 slechts drie instellingstoetsen uitgevoerd in plaats van de begrote twintig. Daarnaast zijn in 2011 relatief veel aanvragen voor toets nieuwe opleidingen (TNO) uitgevoerd met VBI-rapport, waarvoor een lager tarief wordt gerekend (€ 2.500 in plaats van € 10.000). Hiermee was in de begroting geen rekening gehouden.

Daarnaast zijn in Nederland minder accreditatieaanvragen en TNO's in behandeling genomen dan gepland. Langs Vlaamse zijde was er sprake van een groter aantal aanvragen dan begroot.

De inkomsten 2011 dalen ten opzichte van 2010 met € 282.000 (-21,8 procent). De opbrengsten met betrekking tot de dossiers die op balansdatum nog onderhanden waren, zijn verantwoord in dat jaar voor zover daar geleverde prestaties tegenover stonden. Voor zover dat niet het geval was zijn de vooruitontvangen bedragen gepresenteerd onder de kortlopende schulden als vooruitontvangen bijdragen instellingen.

Overige opbrengsten

De overige opbrengsten zijn als volgt opgebouwd:

x € 1.000	Real. 2011	NL 2011	VL 2011	Begr. 2011	Real. 2010
> Congressen	25	8	17	-	11
> Extra taak: HBO ₅	36	-	36	180	14
> Extra Taak:					
Associate Degrees	4	4	-	-	149
> Extra Taak:					
Pilot Ondernemen	24	24	-	-	-
> Extra Taak:					
Onderzoek hogescholen	253	253	-	-	-
> Extra Taak:					
Toetsing Groene School	10	10	-	-	-
> Extra Taak: Croatië	29	-	29	-	59
> Extra Taak: JOQAR	33	20	13	-	9
> Extra Taak: E-Train	62	37	25	-	5
> Extra taken:					
Overige intern	63	61	2	-	344
> Extra Taak:					
Overig nationaal	33	33	-	186	45
> Extra Taak:					
hosting CDHO	102	102	-	102	101
> Doorbelaste kosten	175	143	32	171	163
Stand per 31 december	849	695	154	639	900

De overige opbrengsten betreffen opbrengsten die samenhangen met toegangsgelden voor georganiseerde congressen en de ontvangen bijdragen van o.a. het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Vlaamse ministerie van Onderwijs voor extra taken. Dit betreffen in 2011 de taken Associate Degrees, Pilot bijzonder kenmerk ondernemendheid en meerdere onderzoeken in het Nederlands hoger onderwijs. Langs Vlaamse zijde vallen hieronder de projecten HBO₅ en Croatië.

Daarnaast voert de NVAO projecten uit gefinancierd door de Europese Unie (JOQAR en E-TRAIN). De overige internationale taken omvatten onder meer het project toetsingskader Armenië en de toetsingen uitgevoerd voor de Universiteit van de Nederlandse Antillen. De doorbelaste kosten omvatten onder meer een secretariaatsvergoeding voor de inzet bij INQAAHE en ECA en de detachering van een medewerker naar een Vlaamse instelling.

Bedrijfskosten

Lonen en salarissen

Gemiddeld waren over het boekjaar 51 mensen werkzaam bij de NVAO (2010: 48). Ultimo 2011 zijn de mensen binnen de NVAO organisatie als volgt verdeeld:

	2011	2010
> Beleidsmedewerkers	23	22
> Internationalisering	4	4
> Ondersteuning	17	15
> Staf	3	4
> Bestuur en directie	5	5
Totaal aantal mensen in FTE	52	50

De toename van het aantal FTE in de ondersteuning hangt samen met het aanstellen van medewerkers op functies die tot vorig jaar werden ingevuld via inhuur bij externe leveranciers. De toename van het aantal beleidsmedewerkers houdt verband met de tijdelijke inhuur voor het uitvoeren van extra taken in 2011 en het inzetten van eigen medewerkers als secretaris bij toets nieuwe opleidingen en instellingstoetsen. Hierdoor kon een besparing gerealiseerd worden op externe secretarissen (zie "inhuur deskundigen").

De specificatie van de lonen en salarissen is als volgt:

x € 1.000	Real. 2011	NL 2011	VL 2011	Begr. 2011	Real. 2010
> Brutolonen	2.851	2.057	794	2.712	2.691
> Vacatiegelden	46	46	-	43	48
> Overige personeelskosten	629	128	501	536	541
Totaal lonen en salarissen	3.526	2.231	1.295	3.291	3.280

In de post brutolonen is € 20.000 ontvangen ziekgeld verantwoord. Onder de overige personeelskosten bij de lonen en salarissen is begrepen de kosten voor detachering van Vlaamse en Nederlandse medewerkers en 1 bestuurslid.

Lonen en vacatiegelden bestuurders

De loonkosten van de Nederlandse en Vlaamse bestuurders zijn opgenomen in de post lonen en salarissen en de post sociale lasten. De vergelijkende cijfers van de begroting en de realisatie 2010 zijn conform aangepast.

De loonkosten van de bestuurders en de vacatiegelden bedroegen in 2011 totaal € 705.000 (€ 290.000 Vlaanderen en € 415.000 Nederland). Onder de loonkosten bestuurders worden begrepen de bruto beloning, kosten van detachering alsmede de kosten voor pensioenvoorzieningen en sociale lasten.

Overeenkomstig het ministerieel besluit d.d. 5 mei 2004 wordt aan de Vlaamse leden van het dagelijks bestuur de wedde van gewoon hoogleraar toegekend. De Nederlandse bestuurders K.L.L.M. Dittrich, L.J. Klaassen (tot 1 maart) en R.P. Zevenbergen (vanaf 1 augustus) en het Vlaamse bestuurslid G. Langouche worden rechtstreeks door de NVAO bezoldigd. Het Vlaams bestuurslid L. Bollaert is op detachingsbasis werkzaam bij de NVAO.

De Vlaamse niet voltijdse leden van het Algemeen bestuur ontvangen geen bezoldiging voor hun bestuursactiviteiten, enkel een onkostenvergoeding voor reis- en verblijfskosten, conform het ministerieel besluit d.d. 5 mei 2004. De Nederlandse leden van het Algemeen bestuur ontvangen vacatiegelden.

De beloning van de voorzitter overschrijdt de WOPT-grens. De vaststelling van de beloningsstructuur voor de bestuurders vindt plaats via besluitvorming door respectievelijk de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Vlaamse regering.

Sociale lasten

De specificatie van de sociale lasten is als volgt:

x € 1.000	Real. 2011	NL 2011	VL 2011	Begr. 2011	Real. 2010
> Uitvoeringsinstelling	150	107	43	650	99
> Pensioenpremies	398	289	109	-	369
> Overige sociale lasten	158	116	42	-	95
Totaal sociale lasten	706	512	194	650	563

Als onderdeel van de sociale lasten zijn onder de post "Uitvoeringsinstelling" opgenomen de kosten voor ondermeer de wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA). In de begroting is geen onderscheid gemaakt tussen de

verschillende elementen van de post sociale lasten. Om die reden wijken gerealiseerde bedragen in belangrijke mate af van de begroting. Per saldo vallen de gerealiseerde cijfers € 53.000 hoger uit dan de begrote cijfers. De verklaring voor deze overbesteding is gelegen in een hogere loonlast dan begroot. In 2011 is een dotatie aan de voorziening voor aanspraken op uitkeringen volgens de werkloosheidswet opgenomen onder overige sociale lasten van € 35.000.

Sociale lasten bestuurders

De sociale lasten zijn inclusief de sociale lasten van de Nederlandse en Vlaamse bestuurders. De vergelijkende cijfers van de begroting en de realisatie 2010 zijn conform aangepast.

Overige bedrijfskosten

De specificatie hiervan is als volgt:

x € 1.000	Real. 2011	NL 2011	VL 2011	Begr. 2011	Real. 2010
> Huisvestingskosten	665	473	192	685	693
> Personele exploitatiekosten	784	265	519	824	834
> Kosten communicatie	166	97	69	151	168
> Inhuur deskundigen	1.020	792	228	2.180	1.655
> Inhuur externen	235	137	98	113	575
> Voorbereiding nieuw stelsel	-	-	-	-	53
> Overige kosten	307	176	131	378	389
> Onvoorzien	-	-	-	128	-
Totaal algemene werkingskosten	3.177	1.940	1.237	4.459	4.367

Huisvestingskosten

Dit betreft de kosten verbonden aan het gebruik van de panden Parkstraat.

De huisvestingskosten zijn lager dan begroot als gevolg van minder kleine reparaties en aanschaffingen onder de overige huisvestingskosten.

Personele exploitatiekosten

De personele exploitatiekosten betreffen ondermeer de kosten voor dienstreizen, de onkostenvergoedingen en huisvestingskosten voor Vlaamse medewerkers.

De gepresenteerde kosten betreffen enkel de reis- en verblijfskosten voor wettelijke basistaken en algemene bedrijfsvoering.

Kosten communicatie

Dit betreft de kosten van de conferentie Onderzoeksmasters: excellente profilering à la Veerman, het congres in Vlaanderen gericht op de ontwikkeling van het nieuwe Vlaamse accreditatiestelsel, de ontwikkeling van het magazine en de website rond Q&A, het reguliere onderhoud van de website en drukwerk.

Inhuur deskundigen

Ten behoeve van de toetsing van onderzoeksmasters, de toets nieuwe opleidingen en de instellingstoetsen zijn door de NVAO deskundigen en externe secretarissen ingeschakeld. De kosten hiervan zijn onder deze post gerangschikt. Gelet op het kleiner aantal aanvragen dan begroot en het inzetten van eigen medewerkers als secretaris bij beoordelingen, zijn deze kosten veel lager dan begroot.

Daarnaast worden onder deze post gepresenteerd de kosten voor deskundigen voor diverse nationale en internationale projecten.

Inhuur externen

Dit betreft de kosten van de inhuur van externen, zoals bijvoorbeeld voor juridische adviseurs, administratieve dienstverlening, e.d. De overschrijding in 2011 ten opzichte van de begroting wordt verklaard door de inzet een externe adviseur voor de ontwikkeling van een nieuwe databank en communicatieportaal. Dit project zal in 2012 en 2013 doorlopen. Daarnaast liep in 2011 de externe inhuur voor de financiële administratie door tot april, terwijl dit niet was voorzien. Voor een aantal belastingdossiers was externe advisering noodzakelijk in 2011.

Overige kosten

Dit betreft de kosten van automatisering, notaris, accountant, verzekeringen, infotheek, porti, kantoorkosten, lidmaatschappen, contributies en de bezwarencommissie. Daarnaast is hierin opgenomen een vrijval van de voorziening belastingen van € 71.000 omdat de Belastingdienst de NVAO in 2011 in gelijk heeft gesteld inzake de BTW kwestie m.b.t. de in 2005 door OCW aan NVAO uitbestede inspectietaken.

9.5 / Overige gegevens

Resultaatsbestemming

Artikel 9 van het beheersreglement van de NVAO luidt:

1. De NVAO vormt een egaliseriereserve
2. Het verschil tussen de gerealiseerde exploitatieresultaten inclusief rente van de NVAO en de gerealiseerde kosten van de activiteiten komt ten gunste of ten laste van de egaliseriereserve.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Bijgesloten samengevatte jaarrekening met bijbehorende toelichtingen zijn ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening 2011 van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij die jaarrekening in onze controleverklaring van 3 mei 2012. Desbetreffende jaarrekening en deze samenvatting daarvan, bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring van 3 mei 2012.

De verkorte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Het kennismaken van de samengevatte jaarrekening kan derhalve niet in de plaats treden van het kennismaken van de gecontroleerde jaarrekening van de NVAO.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een samenvatting van de gecontroleerde jaarrekening in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de samengevatte jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands Recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810 "Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten".

Oordeel

Naar ons oordeel is de samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent met de gecontroleerde jaarrekening 2011 van de NVAO en in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting.

Den Haag, 3 mei 2012
KPMG ACCOUNTANTS N.V.
W.A. Touw RA

Hoofdstuk 10

Bijlagen

10.1 / Bestuur NVAO

Het algemeen bestuur van de NVAO bestaat uit maximaal vijftien leden. De voorzitter en maximaal vier andere leden van het algemeen bestuur vormen het dagelijks bestuur. De bestuursleden worden voor een periode van vier jaar benoemd door het Comité van Ministers (de Nederlandse en Vlaamse ministers bevoegd voor hoger onderwijs). Zij zijn deskundig op het gebied van het hoger onderwijs, de beroepspraktijk van het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek of op het gebied van de kwaliteitszorg. Het bestuur stelt het beleid vast, het bestuursreglement, de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening en de voor beroep vatbare beslissingen. Daarnaast geeft het bestuur richtlijnen voor het inrichten van de organisatie, de informatievoorziening en de financieel-economische bedrijfsvoering. Het dagelijks bestuur heeft de dagelijkse leiding van de organisatie en legt hierover verantwoording af aan het algemeen bestuur.

In september 2011 ontving de NVAO het droevige bericht dat voormalig bestuurslid prof.dr. Hans Weitenberg was overleden. Hans Weitenberg was van 2002 tot 2011 lid van het algemeen bestuur van de NVAO. De NVAO is dankbaar voor zijn visie, interesse en grote inzet op het gebied van kwaliteitszorg in het hoger onderwijs.

In 2011 vonden op bestuurlijk niveau enkele wijzigingen plaats. Algemeen bestuurslid ir. Boudewijn van Nederveen trad op 1 februari 2011 af wegens het bereiken van de maximale zittingsduur. De heren Koen Geven BSc en drs. Paul van Roon waren in november 2010 benoemd tot lid van het algemeen bestuur. Bestuurslid mr. Leendert Klaassen vertrok in maart 2011 naar de Stenden Hogeschool. In augustus 2011 werd de heer drs. Paul Zevenbergen benoemd tot lid van het bestuur. Eind 2011 bestond het dagelijks bestuur van de NVAO uit dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter), prof.dr. G. Langouche (vicevoorzitter), lic. L. Bollaert en drs. R.P. Zevenbergen.

Samenstelling algemeen bestuur NVAO

(alfabetisch, per 1 januari 2012)

dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
prof.dr. G. Langouche (vicevoorzitter)
lic. L. Bollaert (lid dagelijks bestuur)
mr. E. Derycke
K. Geven BSc
mw. prof. dr. P. Meurs
mw. C. Tillekaerts
mw. I. van Riet
lic. G.E.D. Vanleenhove
drs. P.M. van Roon
drs. R.P. Zevenbergen (lid dagelijks bestuur)

Samenstelling dagelijks bestuur NVAO

(alfabetisch, per 1 januari 2012)

dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
prof.dr. G. Langouche (vicevoorzitter)
lic. L. Bollaert
drs. R.P. Zevenbergen

10.2 / Adviesraad NVAO

Het algemeen bestuur benoemt een adviesraad die gevraagd of ongevraagd advies uitbrengt over het algemeen beleid. De leden van de adviesraad worden benoemd voor maximaal drie jaar en komen uit de kring van de Vereniging van Universiteiten (VSNU); de Vereniging van Hogescholen (HBO-raad); de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO); de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) - opgaand in de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) - het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO); de Landelijke Studentenvakbond (LSVb); de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV).

Samenstelling adviesraad NVAO

(alfabetisch, per 1 januari 2012)

R. Bolte
G. Dewaele
drs. H.A.P. de Greef
prof.dr. T. van Haaften
mw. H.A.M.F. Keijzer-Lambooy
prof.dr. H. Martens
T. Martens
mw. N. Muys
mw. T. Timmermans
R. Van Renterghem
P. Verboven

Plaatsvervangers

H. Deckers
prof.dr. P. Geerlings
mw. N. Muys
T. Van den Brande
L. Vandevelde

10.3 / Tabellen

Totalen

Totaal aantal afgehandelde aanvragen

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	NL accr.	TNO	Onderz. master	Verl. master	VL accr.	TNO
2011	617	305	82	10	-	193	27
2010	719	424	106	55	-	115	19
2009	827	506	117	60	1	132	11
2008	859	573	114	6	4	159	3
2007	770	523	102	5	8	123	9
2006	503	336	91	10	11	42	13
2005	461	371	59	27	1	-	3
2004	345	232	35	78	-	-	-
2003	40	-	5	35	-	-	-
Totaal	5.141	3.270	711	286	25	764	85

Totaal aantal teruggetrokken aanvragen Nederland en Vlaanderen

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	accr.	TNO	onderz. master	verl. master
2011	30	9	20	1	-
2010	61	12	42	7	-
2009	47	9	36	2	-
2008	28	2	24	-	2
2007	27	5	22	-	-
2006	48	8	31	3	6
2005	39	14	15	10	-
2004	37	2	35	-	-
2003	2	-	2	-	-
Totaal	319	61	227	23	8

Nederland

Afgehandelde accreditatieaanvragen Nederland 2011 (oude en nieuwe stelsel)

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Terug- getrokken	Negatief	Rapport afgekeurd
> Bouwkunst	-	-	-	-	-
> Economie	106	105	1	-	-
> Gedrag en Maatschappij	34	33	1	-	-
> Gezondheidszorg	13	12	-	1	-
> Kunsten	15	15	-	-	-
> Landbouw (en natuurlijke omgeving)	5	5	-	-	-
> Natuur- wetenschappen	43	43	-	-	-
> Onderwijs en lerarenopleiding	27	27	-	-	-
> Rechtsgeleerdheid	3	2	1	-	-
> Taal en cultuur	10	9	1	-	-
> Techniek	49	47	1	1	-
Totaal	305	298	5	2	-
> Universiteiten	60	58	2	-	-
> Hogescholen	212	210	1	1	-
> Niet-bekostigde instellingen	33	30	2	1	-
Totaal	305	298	5	2	-
> Bachelor hbo	212	207	3	2	-
> Master hbo	31	31	-	-	-
> Bachelor wo	21	20	1	-	-
> Master wo	41	40	1	-	-
Totaal	305	298	5	2	-

Afgehandelde aanvragen toets nieuwe opleiding Nederland 2011 (oude en nieuwe stelsel)

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Terug- getrokken	Negatief (bezwaar)
> Economie	27	24	3	-
> Gedrag en Maatschappij	18	15	3	-
> Gezondheidszorg	5	5	-	-
> Kunsten	-	-	-	-
> Landbouw en natuurlijke omgeving	1	1	-	-
> Onderwijs en lerarenopleiding	12	10	2	-
> Rechten	4	2	2	-
> Taal en cultuur	3	2	1	-
> Techniek	12	11	1	-
> Natuurwetenschappen	-	-	-	-
Totaal	82	70	12	-
> Universiteiten	18	16	2	-
> Hogescholen	25	19	6	-
> Niet-bekostigde instellingen	39	35	4	-
Totaal	82	70	12	-
> Bachelor hbo	39	36	3	-
> Master hbo	17	11	6	-
> Bachelor wo	-	-	-	-
> Master wo	26	23	3	-
Totaal	82	70	12	-

Afgehandelde accreditatieaanvragen/toets nieuwe opleiding Nederland 2011 (nieuwe stelsel)

Afgehandeld per 16 januari 2012

	Accr. positief	Accr. negatief	TNO positief	TNO negatief	TNO onder voorw.
> Bachelor hbo	3	-	-	-	13
> Master hbo	3	-	-	-	-
> Bachelor wo	-	-	-	-	-
> Master wo	-	-	1	2	1
Totaal	6	-	1	2	14

Besluiten herstelperiode Nederland 2011

Sinds november 2011 in werking

	Accreditatie
> Bachelor hbo	8
> Master hbo	1
> Bachelor wo	-
> Master wo	4
Totaal	13

**Afgehandelde aanvragen onderzoeksmasters
Nederland 2011**

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetr.	Negatief
> Economie	2	2	-	-
> Gedrag en Maatschappij	2	2	-	-
> Gezondheidszorg	1	-	1	-
> Kunsten	1	1	-	-
> Landbouw en natuurlijke omgeving	-	-	-	-
> Onderwijs	-	-	-	-
> Rechten	-	-	-	-
> Taal en cultuur	3	3	-	-
> Techniek	-	-	-	-
> Natuurwetenschappen	1	1	-	-
Totaal	10	9	1	-
> Universiteiten	10	9	1	-
Totaal	10	9	1	-

**Afgehandelde aanvragen rechtspersoon voor hoger
onderwijs Nederland in 2011**

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetr.	Negatief
Totaal	3	3	-	-

Vlaanderen

Afgehandelde accreditatieaanvragen Vlaanderen in 2011

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetr.	Negatief
> Archeologie en kunstwetenschappen	-	-	-	-
> Architectuur	10	8	-	2
> Audiovisuele kunsten	8	8	-	-
> Bio-ingenieurs wetenschappen	-	-	-	-

Vervolg >

Vervolg >	Totaal	Positief	Teruggetr.	Negatief
> Biowetenschappen	-	-	-	-
> Biotechniek	3	3	-	-
> Diergeneeskunde	-	-	-	-
> Economische en toegepaste economische wetenschappen	4	4	-	-
> Farmaceutische wetenschappen	7	7	-	-
> Gecombineerde studiegebieden	5	4	-	1
> Geneeskunde	-	-	-	-
> Gezondheidszorg	-	-	-	-
> Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	1	1	-	-
> Handelswetenschappen en bedrijfskunde	16	15	-	1
> Industriële wetenschappen en technologie	44	43	-	1
> Muziek en podiumkunsten	5	3	-	2
> Onderwijs	4	4	-	-
> Politieke en sociale wetenschappen	3	2	-	1
> Productontwikkeling	2	2	-	-
> Psychologie en pedagogische wetenschappen	-	-	-	-
> Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	1	1	-	-
> Sociaal-agogisch werk	4	4	-	-
> Sociale gezondheids-wetenschappen	-	-	-	-
> Taal- en letterkunde	21	17	-	4
> Tandheelkunde	4	-	4	-
> Toegepaste biologische wetenschappen	2	2	-	-
> Toegepaste wetenschappen	16	16	-	-
> Wetenschappen	33	33	-	-
> Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	-	-	-	-
Totaal	193	177	4	12
> Universiteiten	91	81	4	6
> Hogescholen	96	90	-	6
> Geregistreerde instellingen	5	5	-	-
> Niet geregistreerde instellingen	1	1	-	-
Totaal	193	177	4	12
> Professioneel gerichte bachelor	54	51	-	3
> Bachelor na bachelor	4	4	-	-
> Academisch gerichte bachelor	43	40	-	3
> Master	72	67	-	5
> Master na Master	20	15	4	1
Totaal	193	177	4	12

Afgehandelde aanvragen toets nieuwe opleiding Vlaanderen in 2011

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetr.	Niet-ontv.
> Economie	1	-	1	-
> Gecombineerde studiegebieden	2	2	-	-
> Handelswetenschappen en bedrijfskunde	1	1	-	-
> Industriële wetenschappen en technologie	1	1	-	-
> Onderwijs	12	6	6	-
> Rechten	7	6	1	-
> Sociaal-agogisch werk	1	1	-	-
> Toegepaste wetenschappen	1	1	-	-
Totaal	27	19	8	-
> Universiteiten	4	3	1	-
> Hogescholen	16	10	6	-
> Geregistreerde instellingen	1	1	-	-
> Niet geregistreerde instellingen	6	5	1	-
Totaal	27	19	8	-
> Professioneel gerichte bachelor	8	7	1	-
> Bachelor na bachelor	8	3	5	-
> Academisch gerichte bachelor	1	-	1	-
> Master	9	9	-	-
> Master na Master	1	-	1	-
Totaal	27	19	8	-

10.4 / Lijst van begrippen en afkortingen

AKOV	Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming
CDHO	Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs
CROHO	Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
ECA	European Consortium for Accreditation in higher education
ECTS	European Creditpoint Transfer System
ENQA	European Association for Quality Assurance in Higher Education
ENIC	European National Information Centre
EQAR	European Quality Assurance Register
ESG	European Standards and Guidelines
EUA	European University Association
Evaluatieorgaan	VLIR/VLHORA
EVC's	Elders verworven competenties
HBO-raad	Vereniging van Hogescholen
HOR	Hogeronderwijsregister
Inspectie	Inspectie van het Onderwijs
INQAAHE	International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education
ISO	Interstedelijk Studenten Overleg
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
LSVb	Landelijke Studenten Vakbond
NARIC	National Academic Recognition Information Centre
NRTO	Nederlandse Raad voor Training en Opleiding
NUFFIC	Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
TEEP	Transnational European Evaluation Project
VBI	Visiterende en Beoordelende Instantie
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VLUHR	Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad
VSK	Vlaamse Scholierenkoepel
VSNU	Vereniging van Universiteiten
VVS	Vlaamse Vereniging van Studenten
WHOO	Wet op het hoger onderwijs en onderzoek
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Colofon

NVAO Jaarverslag 2011
© Juni 2012

Tekst NVAO
Vormgeving Smidswater
Drukwerk Albani drukkers

NVAO
Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Parkstraat 28 / 2514 JK Den Haag
P.O. Box 85498 / 2508 CD The Hague
The Netherlands

T +31 (0)70 312 23 00
F +31 (0)70 312 23 01
info@nvaio.net
www.nvaio.net

NVAO

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Parkstraat 28 / 2514 JK Den Haag
P.O. Box 85498 / 2508 CD The Hague
The Netherlands

T +31 (0)70 312 23 00

F +31 (0)70 312 23 01

E info@nvao.net

www.nvao.net